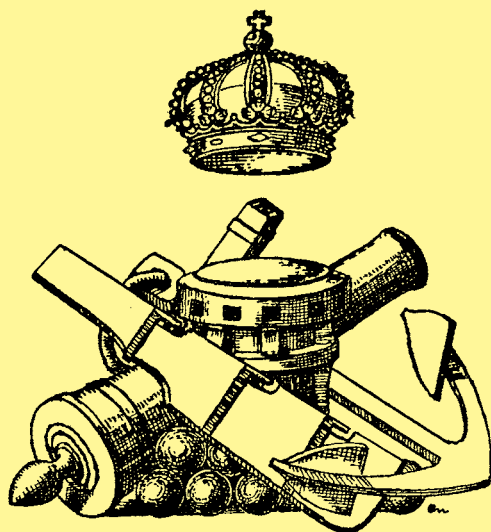

TIDSKRIFT I
SJÖVÄSENDET

1771

MED FÖRSTÅND OCH STYRKA

KUNGL. ÖRLOGSMANNA
SÄLLSKAPET

N:r 3 1968

Ordinarie sammanträde den 17 januari 1968.
(Utdrag ur protokoll)

1. Meddelade ordföranden att sedan nästföregående sammanträde korresponderande ledamoten, f byrådirektören *Gustaf Lundin* avgått med döden.

Ordföranden lyste frid över hans minne.

3. Utsågs ledamoten *Kassmyr* som föredragande och ledamoten *Broman* som suppleant i artilleri- och robotteknik inom vetenskaps-
grenen "Handvapen, artilleri- och robotteknik. Torpedteknik. Min-
teknik."

4. Föredrog ledamoten *Hultin* utdrag ur sin årsberättelse i minväsende betitlat "Modern mät- och analysteknik; försök och prov med minmateriel".

Stockholm den 30 januari 1968.

Hans Hallerdt
Sekreterare

Ställningstaganden i försvarfrågan

Ehuru 1965 års försvarsutredningsbetänkande utförligt debatterats i pressen, torde en resumé av det ha intresse för TiS läsekrets. Biträdande sekreteraren i utredningen, ledamoten J-C DANCKWARDT, lämnar här en redovisning av betänkandet jämte några personliga reflexioner.

I aprilnumret återkommer TiS med en artikel om CM ställningstagande i anslutning till överbefälhavarens yttrande samt en granskning ur marin synpunkt av den bebådade särpropositionen med förslag till försvarets framtida utformning.

Försvarsutredningens betänkande

Den 21. februari 1968 överlämnade 1965 års försvarsutredning i korrektur sitt betänkande till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet. Huvudinnehållet presenterades därvid för pressen. Betänkandet snabbremitterades därefter bl a till överbefälhavaren för yttrande innan en särproposition med förslagen till försvarets utformning överlämnades till riksdagen i mitten av mars. Den 29. februari inlämnade överbefälhavaren sitt yttrande.

Genom att de borgerliga ledamöterna i början av januari lämnade utredningen fick slutarbetet med utredningens betänkande en från det normala avvikande form. Utredningens slutliga förslag kom i vad avser de konkreta åtgärderna i stor utsträckning att grundas på material som utarbetats inom försvarsdepartementet och endast i begränsad del på det utredningsmaterial som bl a överbefälhavaren framlagt genom ÖB 65 och ÖB-svaret 67. Utan att närmare gå in på förslagens reella konsekvenser skall här endast lämnas en kortfattad presentation av betänkandets huvudinnehåll.

Liksom i flertalet kungliga utredningar ägnas åtskilliga sidor av betänkandet åt en historisk återblick på tidigare utredningar och ett referat av det material som ställts till utredningens förfogande,

främst då ÖB 65, Cf 65 och ÖB-svaret 67, men även ett antal särskilda studier som utförts på utredningens uppdrag, som tex säkerhetspolitiska studier och studier av avvägningsfrågor inom totalförsvaret, vilka publicerats separat under utredningsarbetets gång.

Utredningens från början höga ambitioner i fråga om säkerhetspolitiska studier och värderingar återspeglas i viss mån i ett fylligt kapitel om säkerhetspolitiska värderingar. Utredningen konstaterar här bl a att även om de nya tendenserna i stormaktspolitiken innehåller inslag av återhållsamhet och försiktighet, har stormakternas militära resurser, trots de ekonomiska påfrestningar de innebär successivt ökat och de är nu större än någonsin. Detta innebär betydande latent risker. Försvarsutredningen har här funnit att de iakttagelser som man kan göra inom världspolitikens leder till den slutsatsen att våldet tyvärr inte är avskrivet som yttersta medel för maktpolitiska strävanden.

Utredningen anför vidare:

”Försvarsutredningen anser sig av det här anförda kunna dra slutsatsen att den rådande terrorbalansen mellan stormakterna kommer att bestå för nu överskådlig tid. Så länge betydande stående styrkor finns grupperade i Centraleuropa finns det som följd härav skäl att vänta att återhållsamheten mot militära framstötter består både från stormakternas och övriga staters sida. Utvecklingen i andra delar av världen måste däremot bedömas som djupt oroande. Tid efter annan kan allvarliga kriser väntas uppstå med risk för skärpta motsättningar och även öppen konfrontation mellan stormakterna. Genom en händelsekedja av ömsesidig misstro, fruktan och felbedömningar kan även konflikter som berör Europa och det nordiska området tänkas uppstå. Vårt lands strategiska betydelse torde dock vara så relativt sett begränsad att det inte är givet att vårt land måste dras in i ett storkrig i Europa, inte ens om detta omfattar områden inom den nordiska regionen. Avgörande härför kan i många lägen vara styrkan av vårt militära försvar.

Det nordiska området torde inte inrymma några sådana politiska, ekonomiska eller sociala motsättningar som kan ge upphov till en mera allvarlig konflikt. Svenskt område kan få väsentlig strategisk betydelse antingen om den fortsatta kapprustningen aktualiserar behov av framskjutna baser, radarstationer eller dylikt eller om ytterligt spända förhållanden föreligger mellan stormakterna i

Europa. I andra fall bedöms ett lokalt anfall mot Sverige osannolikt. Intet av stormaktsblocken och inte heller någon annan part kan rimligen då, främst med hänsyn till de betydande politiska restriktioner som uppenbarligen är för handen, ha tillräckligt starkt intresse av att få kontrollera det svenska territoriet eller på icke kommersiell grund utnyttja de svenska produktionsresurserna.”

I fråga om en presumtiv angripares överväganden inför ett anfall kan utredningens syn på anfall över havet vara av intresse ur marin synpunkt. Här framhålls t e följande:

”Även vid anfall över havet existerar vissa geografiska och tekniska begränsningar, t e i fråga om landstigningsmöjligheter och utvecklingsmöjligheter i land. Hamnarna på den svenska kusten är därvid alltså av väsentlig betydelse. Kan urlastning ske i oförstörda hamnar, torde redan nuvarande tillgång på konventionellt tonnage i oss omgivande vattenområden vara tillräckligt för att överföra ett stort antal divisioner med tung utrustning. Om vi inte utnyttjar alla våra möjligheter till försvar, är således ett framgångsrikt anfall över havet tekniskt möjligt redan nu. På längre sikt kan en pågående stark expansion i fråga om lämpligt tonnage minska behovet av röjande anfallsförberedelser.

Om oförstörda hamnar inte kan utnyttjas, behövs tonnage som är lämpligt för urlastning vid sidan av hamnarna eller på förstörda kajer. Härför krävs fartyg med speciell utformning. Rent militära specialfartyg för detta ändamål förekommer nu i vår närmaste omgivning i väsentligt större omfattning än tidigare, men deras kapacitet medger ännu inte större företag och vid ett storkrig torde många av dem komma att bindas för andra företag, t e flankoperationer mot huvudmotståndaren.”

Utredningen framhåller att vårt försvar på lång sikt bör inriktas så att man når ett godtagbart resultat i så många lägen som möjligt, även om det sker på bekostnad av den maximaleffekt som skulle kunna uppnås i ett visst läge. Olika former av aggression diskuteras sedan och man konstaterar att det inte finns någon enkel värderingsgrund enligt vilken totalförsvaret eller dess delar kan värderas inom givna ekonomiska ramar.

I fråga om inriktningen av svensk säkerhetspolitik följer utredningens slutsatser i stora drag vad som anfördes i studien ”Svensk säkerhetspolitik” (SOU 1966: 56). Frågan om svenska kärnladdningar behandlas även och där anser utredningen att det inte ligger

i vårt lands säkerhetspolitiska intresse att anskaffa kärnladdningar. Om utvecklingen på lång sikt skulle leda till att kärnvapen blir ett normalt inslag i små nationers stridskrafter kan dock frågan om svenska kärnladdningar komma i ett annat läge.

Utredningen behandlar även frågan om sambandet mellan våra försvarsresurser och vår säkerhetspolitiska ambition, d v s målsättningsfrågan, och konstaterar att ett sådant samband självfallet råder. Något kvantitativt samband kan emellertid inte här anges. Den nuvarande målsättningen förordas därför ändrad så tillvida som att det sk ”tredjestycket”, d v s där det anges att krigsmakten ”skall kunna avvärja en stort upplagd invasion över havet och landsgränsen — — — och upprätthålla ett segt försvar mot andra invasionsföretag. — — —”, bör utgå och att ett avsnitt om FN-uppgifter bör tillkomma. Genom de föreslagna ändringarna skulle målsättningens karaktär av öppen politisk deklaration understrykas.

Försvarsutredningens överväganden om våra möjligheter att klara försvarsutgifter i framtiden och de resursanspråk dessa ställer på samhällsekonomi och statsfinanser redovisas i ett särskilt kapitel. Här berörs bl a vissa kostnader som inte direkt redovisas i budgeten för totalförsvaret t e pensionskostnader, totala kostnader för utnyttjande av värnpliktiga, vissa fastighetskostnader, skyddsrumbyggnad i bostadshus, utformning av kraftstationer för skydd under krig o s v.

Mot bakgrund av de samhällsekonomiska framtidsperspektiv som 1965 års långtidsutredning redovisat och den statsfinansiella utvecklingen konstaterar utredningen att dessa förhållanden även under de närmast kommande åren allmänt torde motivera en restriktiv ekonomisk politik och återhållsamhet i fråga om de offentliga anspråken på våra reala resurser.

Med anledning av att redan 1967 års riksdag beslutat om höjning av vissa ekonomiska förmåner för värnpliktiga är utredningens förslag i dessa avseenden ganska blygsamma under 4-årsperioden. Ökat antal fria resor, en framtida höjning av penningbidrag och uppräknings av vissa andra bidrag föreslås emellertid.

Utredningens förslag rörande det militära försvaret (kapitel 8) inleds med en diskussion om långtidsplaneringens värde och betydelse. Värdet av fleråriga försvarsbeslut vitsordas. Behovet av handlingsfrihet vid beslutsperiodens slut framhålls emellertid. Utredningen redovisar även sina allmänna synpunkter på konstruktion

nen av kostnadsramen te vad som bör läggas utanför ramen, hur priskompensation bör ske osv. Inga principiella förändringar förordas här men utredningen föreslår att frågorna närmare övervägs av Kungl Maj:t.

I avsnittet 8.2. i betänkandet kommer man sedan fram till försvarets utformning under perioden 1968/69—1971/72. Att detta avsnitt nog för många läsare framstår som relativt fristående från tidigare bedömningar i betänkandet är nog inte förvånansvärt, eftersom man här för in ett helt nytt sätt att resonera i fråga om kortsiktigt handlande och handlandet på längre sikt som i en del avseenden inte har så påtagligt sammanhang med vad som tidigare anförts i betänkandet.

Efter en mycket positiv beskrivning av våra nuvarande resurser — som ju är ett resultat av tidigare tämligen fasta försvarspolitik — granskas sedan studieunderlaget för ÖB 65 och ÖB-svaret 67. Framförallt ifrågasätts här ÖB:s beräkningar av försvarseffekten under 1970-talet. I planeringsmetodiken insatta läsare kommer här troligen att konstatera att utredningen — eller dess uppgiftslämnare — synbarligen inte har kunnat tillgodogöra sig den information om metoder mm som lämnats utredningen i ÖB 65, ÖB-svaret 67 och vid muntliga föredragningar.

Utredningen anför härvid:

”Dagens politiska och militärpolitiska läge har relevans i det kortsiktiga perspektivet, men torde vara av mindre betydelse i det långsiktiga. Graden av stabilitet och tendensen till avspänning, som främst indikeras av stormakternas försiktiga uppträdande gentemot varandra, är dock inte sådana att möjligheten till en förhållandevis snabb negativ förändring av vår säkerhetspolitiska situation kan uteslutas. Ett sådant beslut om försvarets utveckling att betydande följdverkningar på vår försvarseffekt erhålles i det långsiktiga perspektivet kan således knappast motiveras med dagens politiska och militärpolitiska förhållanden.

I det långsiktiga perspektivet är däremot den militärstrategiska doktrinförändringen och den militärtekniska utvecklingen av väsentlig betydelse för strukturen av vårt framtida försvar.

I det kortsiktiga perspektivet är det därför inte endast nödvändigt att upprätthålla tillfredsställande värnkraft under de närliggande åren utan dessutom skapa handlingsfrihet för framtiden och

åstadkomma en grundval för strukturförändring i det långsiktiga perspektivet.”

Utredningen som konstaterar att vårt försvar i nuläget är starkt, säger vidare:

”Skäl talar emellertid för att nuvarande försvar inte helt har den struktur som motsvarar ovan angivna riktlinjer för försvarsuppbyggnaden. Fortsatta studier är nödvändiga bl a beträffande luftförsvaret. Det kan även finnas skäl för en förnyad genomgång av värnpliktssystemet.”

Men går därefter in på det sk ”kortsiktiga perspektivet, dvs de närmast fyra budgetåren”. Här införs ett nytt begrepp i försvarsbudgetnomenklaturen nämligen ”basutgifter”. Härmed avses de utgifter ”som krävs på grund av gjorda åtaganden och andra bindningar”. Som grund för beräkningarna läggs ett antal antaganden i fråga om utbildningens omfattning, personalkadern, nödvändiga betalningar av tidigare beställningar, beställning av flygplan AJ 37, beredskap mm.

Summan av dessa basutgifter har beräknats till 17 742 milj kr för fyraårsperioden i prisläge maj 1967. För att ”uppnå optimal avvägning av försvarseffekten i det kortsiktiga perspektivet och handlingsfrihet i det långsiktiga” bedömer sedan utredningen att vissa kompletteringar erfordras. Hur denna ”optimala avvägning” har gjorts och de närmare motiven för medelsfördelningen finns i flertalet fall inte redovisade. Förteckningen över kompletteringsobjekt ser ut så här:

(1)	Fortsatt utveckling av flygplan 37 i spaningsversion.	30 milj kr
(2)	Utveckling av luftförsvarsystem (robot eller jaktflygplan).	70 ”
(3)	Beställning av flygplan 37 (Viggen) i spaningsversion och ev ytterligare attackflygplan 37 (utöver nu beställda 100 st). Modernisering av attackrobot.	370 ”
(4)	Komplettering av flygvapnets stril-, bas- och sambandssystem, ammunition för flygvapnet samt reservdelar och utbytesenheter.	200 ”
(5)	Ammunition för arméns behov.	130 ”

(6) Ersättning av förslitna standardfordon, motorcyklar och traktorer m m.	140 milj kr
(7) Kompletterande utrustning för pansarbrigader.	150 „
(8) Kompletterande utrustning för infanteribrigader.	150 „
(9) Kompletterande utrustning för artilleri- och signalförband.	100 „
(10) Modernisering av arméns luftvärn	50 „
(11) Fortsatt ersättningsanskaffning av fartyg och kustartilleribatterier m m.	200 „
(12) Forskning och utveckling.	110 „
(13) Övriga ändamål.	70 „
<hr/> Totalt för fyraårsperioden:	<hr/> 1 770 milj kr

Marinen återfinns som synes under punkt 11) och förklaringen till punkten är lika kortfattad som punkten själv.

Utredningen kommer på detta sätt fram till en total utgiftsram för fyraårsperioden på 19 512 milj kr vilken anges vara 192 milj kr högre än det av överbefälhavaren utredda alternativet A 1. Denna senare siffra kommer med all sannolikhet att starkt ifrågasättas. I budgetmatematik är visserligen nästan allt möjligt men mycket är också farligt för de som försöker räkna.

Med den föreslagna utgiftsramen har sedan utredningen funnit att ganska mycket av det som överbefälhavaren tidigare ansett omöjligt skall vara möjligt att genomföra. Ännu ett område för debatt och tillrättalägganden!

Det långsiktiga perspektivet behandlas sedan på ett sätt, som nog en och annan läsare med visst fog finner avvikande från vad utredningen i tidigare avsnitt anför. Främst behandlas här tillägget för teknisk utveckling och planeringsinriktningen. Utredningen finner nu att den långsiktiga försvarsplaneringen "visat sig alltför stel". En ökad handlingsfrihet krävs i det långsiktiga perspektivet. Handlingsfrihet kostar emellertid pengar och detta bör enligt utredningen även anges i samband med planeringen. Utredningens förslag för planeringsinriktningen har följande lydelse:

"Mot denna bakgrund bör planeringen t v ske på grundval av de långsiktiga ekonomiska förutsättningarna som ges av en horisontell planeringsnivå som utgår från utgiftsramen för ett försvarsbesluts sista budgetår. Alternativa förändringar beräknas från denna nivå.

Vid den årliga rullningen av planeringen med ett år bör planeringens nivå och inriktning prövas.

Lika litet som enligt tidigare principer angivna planeringsnivåer har inneburit någon utfästelse för den framtida utgiftsnivån innebär den här föreslagna horisontella grundplaneringsnivån någon fastlåsning som förutsäger försvarets definitiva struktur och omfattning för framtiden, eftersom det efterföljande försvarsbeslutets innebörd inte kan förutsättas. Dessutom får statsmakterna fortlöpande, även under ett gällande flerårigt försvarsbeslut, ta ställning till större frågor som påverkar det långsiktiga perspektivet. De nämnda åtgärderna torde ge förutsättningar för en mer realistisk och smidig planering än vad som nu varit fallet.

Utredningen synes här förutsätta att dessa riktlinjer sedan av Kungl Maj:t ges en för de planerande mera konkret och praktisk användbar utformning.

Civilt försvaret, som även var utredningens uppgift att granska har kommit i skymundan i debatten kring krigsmakten. De relativt sett blygsamma kostnaderna, ca 30 % av den militära, är väl ett skäl härtill. Utredningens analys av civilförsvaret förtjänar emellertid väl ett studium. I fråga om skyddsrum konstaterar utredningen att de även i framtiden bör utgöra ett väsentligt inslag i vårt civilförsvaret. Den nuvarande utrymningsplanläggningen bör i princip bibehållas. Konsekvenserna av en omfattande utrymning bör dock ytterligare studeras. En handlingsberedskap bör skapas för tillverkning av skyddsmasker till hela befolkningen. Riskerna för en omfattande insats mot civilbefolkningen av B- och C-stridsmedel bedöms f n som ganska små.

Utredningen föreslår en anslagsram för civilförsvaret under de närmaste fyra åren om 113,3, 114, 114 resp 112 milj kr årligen. Härigenom kan den pågående uppbyggnaden fullföljas.

Utredningens ordförande har bifogat en redogörelse för vissa avgöranden i utredningen. Här presenteras de olika försök till kompromisser m m som förekommit liksom en del av de ekonomiska bud varom diskussionerna har kretsat. Även här kommer nog åsikterna att skilja sig om vad som förevarit.

För alla de som arbetat med ÖB 65 och ÖB-svaret 67 måste nog utredningens överväganden och beräkningar innebära både besvikelser, förvåning och indignation. Detta var således resultatet av åratals stabsarbete. Må det tillåtas en som medverkat i utrednings-

arbetet att uttrycka sin utomordentliga förvåning över slutproduktens utformning.

Partimotioner i försvarsfrågan

Av minst lika stort framtida intresse som försvarsutredningens betänkande torde de borgerliga partiernas partimotioner i försvarsfrågan vara. Särskilt kan här folkpartiets och centerpartiets gemensamma partimotion av den 26. januari nämnas. Denna motion utgör en fyllig beskrivning och motivering av de båda partiernas säkerhetspolitiska bedömningar. Betydelsen av fleråriga försvarsbeslut betonas liksom att en stigande trend är nödvändig för att vårt försvars relativa effekt skall kunna bibehållas.

Förslag till ett treårigt försvarsbeslut och en därefter följande 7-årig planeringsperiod med en stigande anslagskurva framläggs. Konstruktionen innebär ett väsentlig tillskott utöver det s k B-alternativet, inte minst på sikt. I princip godtas ÖB-svarets värderingar och avvägningar, men det framhålls att "så långt våra resurser räcker och det bedöms stridsekonomiskt lämpligt bör anfall liksom hittills mötas utanför våra kuster".

Om marinens utveckling framhåller motionärerna bl a att krigsorganisationen vid kustartilleriet i stort bör bibehållas och den starka nedgången av antalet stridsfartyg motverkas. Detta kräver ökad anskaffning av torpedbåtar och snabbare utbyggnads- och omsättningstakt av kustartilleriförband och därav följande ökad medeltilldelning redan under nästa budgetår.

Högerpartiet har i sin motion endast berört det närmaste budgetåret varför någon jämförelse ännu så länge inte är möjlig med försvarsutredningens betänkande. Partiet föreslår en väsentlig total höjning av medlen till försvaret för det närmaste budgetåret och avser troligen att i en senare motion framlägga förslag om följande år.

O. HÄRLIN

Svensk krigsfartygsexport — en nödvändighet

I sitt inträdesanförande i Kungl örlogsmannasällskapet har marindirektör OLOF HÄRLIN, som tjänstgör vid marinförvaltningens u-båtsbyrå, valt att belysa synpunkter för och emot en svensk export av krigsfartyg. Författaren bedömer det som en nödvändighet att öka sådan exportverksamhet om ej marinens nybyggen i minskande anslagsramar skall bli alltför dyrbara, vilket på sikt kan leda till paradoxal import av krigsfartyg till vårt med högstående varus- och vapenkomponentindustri utrustade land.

Inträdesanförande av ledamoten Härlin vid KÖS sammanträde den 4.12.1967.

Vi befinner oss i ett skede som bl a kännetecknas av vikande marina anslag i Sverige. Förutom de uppenbara direkt operativa konsekvenserna härav — och de faller utanför ramen för detta anförande — har denna tendens även indirekt operativa konsekvenser, som inte är lika i ögonen fallande men på längre sikt också är väsentliga.

Minskade materielanslag medför rimligtvis försök till typbegränsning. Relativt långa serier är önskvärda ur ekonomisk synpunkt, även om anslagsramarna minskar — följaktligen ökar önskemålet att nedbringa antalet typer. Detta innebär att tidrymden mellan två på varandra följande projekt- och konstruktionsomgångar genomsnittligt ökar. Detta medför i sin tur, eftersom en viss arbetsstyrka med kunskap och erfarenhet på krigsfartygsområdet lämpligen bör hållas samlad och sysselsatt för att beredskapen inför nästa projekt- och konstruktionsomgång ej skall gå ned alltför mycket, att totalkostnaden för ett genomsnittligt projekt- och konstruktionsobjekt tenderar att öka. Typkostnaden kommer härigenom att belastas med relativt sett större utvecklings-, projekterings- och

konstruktionskostnader, vilket delvis motverkar vad man eftersträvar med att söka bibehålla serielängden. Genomsnittskostnaden per fartyg blir alltså ej fullt så låg som serielängden avser att åstadkomma, om tidsintervallet mellan serierna får bli för stort.

Vidare innebär vikande materielanslag att marknaden krymper. Detta tenderar att minska möjligheterna till konkurrens, vilket kan få en prishöjande effekt. AB Götaverken har relativt nyligen beslutat avstå från att deltaga i projektering och konstruktion av svenska krigsfartyg. Två av de återstående företagen i denna bransch, Kockums Mek Verkstads AB och Karlskronavarvet AB, har helt nyligen inlett samarbete bl a på krigsfartygsområdet. Dessa företaget är följdriktiga när marknaden krymper, men att konkurrensen på så vis minskar kan på sikt få en kostnadshöjande effekt (även om man söker motverka detta med exempelvis incitativkontrakt).

Samtidigt är det ingalunda så, att kravet på kvalitet minskas — tvärtom. Det ökande kvalitetskravet medför särskilt att marinförvaltningen nödgas bibehålla en viss "body" för utveckling och projektering, inom och utom sin egen organisation, även mellan de mer och mer utspridda omgångarna av regelrätt projektering och konstruktion av en ny fartygstyp.

Sålunda medför minskande marina materielanslag — förutom de uppenbara direkt operativa nackdelarna — en indirekt operativ konsekvens, i det att kostnaden per fartyg tenderar att öka trots om möjligt bibehållen serielängd, genom att omloppstiden ökar och konkurrensen minskar. Detta på krigsfartygsområdet, om endast marinförvaltningen uppträder som beställare på den svenska marknaden.

På handelsfartygsområdet är utvecklingen den motsatta. Under flera decennier har tillverkningen av handelsfartyg i Sverige kraftigt stegrats, och tendensen är fortfarande stigande. En stor del av handelsfartygen exporteras. Den oerhörda expansionen av det japanska skeppsbyggeriet och de målmedvetna statliga åtgärderna i Japan till stöd för fartygsexporten har medfört att det ena varvslandet efter det andra har i det närmaste konkurrerats ut av Japan. Sverige är det land som hittills kunnat följa med längst i de minskande tonnagespriserna. Detta har varit möjligt huvudsakligen tack vare en ytterst omfattande rationalisering av de svenska skeppsvarven.

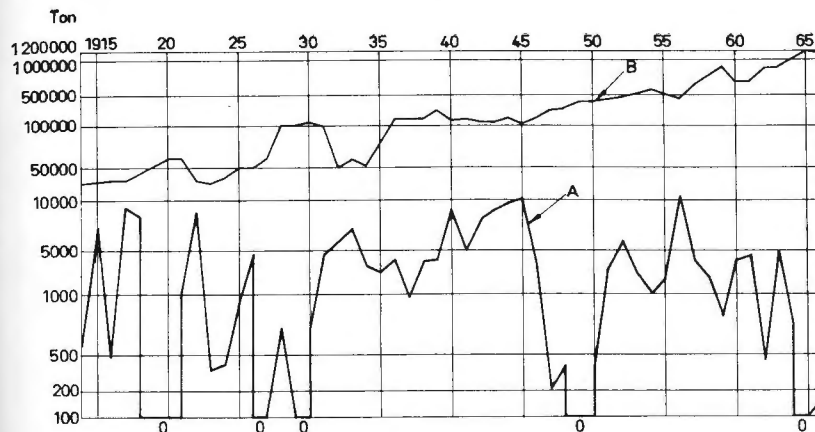

Bild 1.

Utvecklingen av krigsfartygsbyggen (kurva A) och handelsfartygsbyggen (kurva B) vid svenska varv under tiden 1914—66. Obs att y-axeln har logaritmisk skala! Krigsfartyg standardton, handelsfartyg BRT, vilka ej är direkt jämförbara.

Bild 1 visar (obs i logskala av utrymmesskäl) utvecklingen av handelsfartygsbyggen och krigsfartygsbyggen vid svenska varv under perioden 1914—1966. Tonnageenheterna är olika för handels- och för krigsfartyg men tendensen är klar. I bild 2, där kostnaderna erbjuder en för handelsfartyg och krigsfartyg gemensam enhet, är tendensen densamma. Tiden är här 1957—1967.

Den av bl a japansk konkurrens nödvändiggjorda, ännu fortgående rationaliseringen av de svenska varvsresurserna kommer i hög grad även krigsfartygstillverkningen till godo. Det borde därför ligga väl till prismsågt att exportera inte bara handelsfartyg utan även krigsfartyg. Som framgår av bild 2 skulle en fördubbling av krigsfartygsvärdet, dvs att utländska mariner tillsammans beställde lika mycket vid svenska varv som marinförvaltningen, knappast rubba trenden på handelsfartygssidan. Vid lika total produktionsvolym skulle nedgången på handelsfartygssidan stanna vid knappa 10 %.

Resurser att projektera och konstruera krigsfartyg även för främmande länders operativa krav finnes inom landet. Det förtjänar härvid framhållas att en utländsk marin ej nöjer sig med att köpa

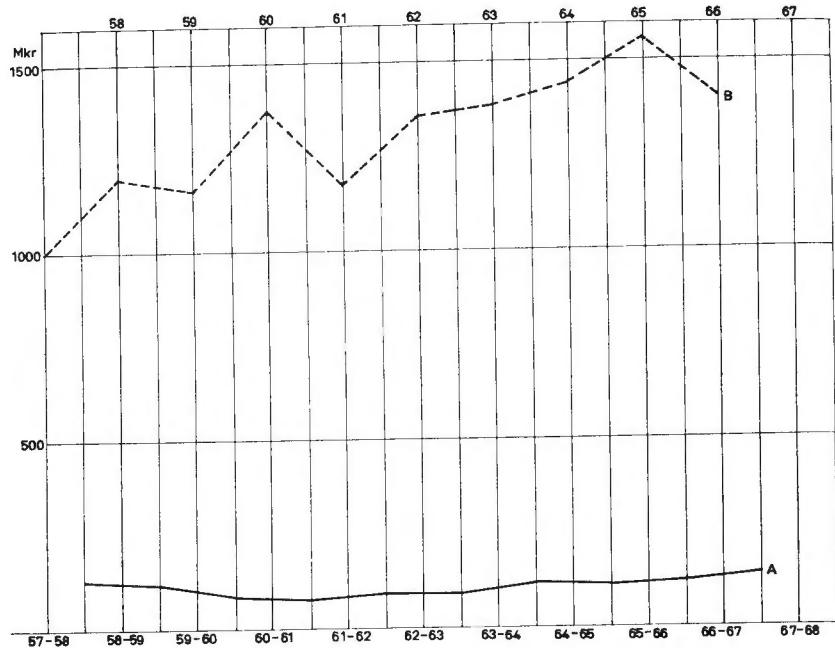

Bild 2.

Utvecklingen av kostnader för krigsfartygsbyggen (kurva A) och kostnader för handelsfartygsbyggen (kurva B) vid svenska varv under tiden 1957—67.

krigsfartygen som blott och bart fartyg. Det som köpes är ett system, vari förutom industriprodukterna kan ingå operativa föreskrifter, utbildning av personal av alla kategorier, publikationer av typen beskrivningar och reservdelskataloger, etc. Det fordras i hög grad insatser från chefen för marinen och marinförvaltningen utöver de industriella insatserna för att svensk export av krigsfartyg skall kunna genomföras.

Vilken marknad finnes då för en eventuell svensk krigsfartygsexport? Bild 3 visar vilka krigsfartygsaffärer olika länder emellan som gjorts under tiden 1946—67 enligt Jane's Fighting Ships 1967. Som synes är andelen nyttillverkade krigsfartyg ej obetydlig, och den ligger huvudsakligen i fartygsklasser som kan anses för närvarande behärskas av svensk varvsindustri.

Sålunda kan anses föreligga såväl kostnads- och resurs- som mark-

Land	Hangarfartyg			Kryssare			Jägare			Fregatter			Korvetter			Min-svepare			Patrullbåtar			Motortorpedbåtar			Ubåtar		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C
Storbritannien	4	—	3	5	—	—	22	1	5	31	3	11	4	—	3	48	1	44	4	—	28	3	—	10	8	—	1
USA	1	—	—	6	—	—	31	15	3	53	—	6	—	—	2	175	—	91	66	1	17	7	—	—	16	16	4
USSR	—	—	1	—	—	1	20	—	—	21	—	—	—	—	2	266	—	—	84	—	—	7	—	—	36	—	—
Australien	—	—	—	—	—	1	20	—	—	21	—	—	—	—	—	65	—	—	111	—	—	232	—	—	57	—	—
Frankrike	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	8	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Holland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	6	—	4	—	—	—	6	—	(4)
Italien	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jugoslavien	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kanada	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Norge	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Spanien	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sverige	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Västyskland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Bild 3.

Export av krigsfartyg under tiden 1948—67 enl Jane's Fighting Ships 1966—67. Den för illustration till artikeln intressantaste kolumnen är för varje fartygslag den högra, C, som anger nybyggda fartyg. För fullständighetens skull har medtagits även sålda begagnade fartyg (oftast surplus), A, samt utlånade fartyg, B.

Kategori A: Sålunda begagnade fartyg, ofratt surplus; B: Utlånade fartyg; C: Nybyggda fartyg.

nadsmässiga förutsättning för en svensk krigsfartygsexport. Fördelarna av en sådan är av tre slag, nämligen fördelar för marinförvaltningen, för varvsindustrin och för landet i dess helhet.

För marinförvaltningen skulle en krigsfartygsexport bli innebära att sysselsättningssvackor för varvens och underleverantörernas med krigsfartygsarbeten förtrogna personal kunde utjämnas. Härigenom kunde en god beredskap och kontinuitet ernås utan att marinförvaltningen behöver betala för att hålla vissa styrkor samlade i mellantiderna mellan akuta projekt-, konstruktions- och byggnadsomgångar för svenska krigsfartygsserier. Vidare skulle så småningom förutsättningarna åter ökas för en bredare medverkan från svensk varvsindustri, möjligen med minskade priser för marinförvaltningen som följd på grund av ökad konkurrens. Slutligen finnes en viss risk för "inavel" i tänkesätt och tekniska lösningar om endast en beställare av krigsfartyg uppträder på den svenska varvsarenan. Det var på sin tid påfallande hur en enda ytterligare kund, nämligen colombianska marinen, trots sin heterogena personella kvalitet, med hjälp av ett fåtal duktiga tekniska ledare gav vissa impulser till nytänkande på de berörda svenska varven. Kontakt med nya marknader, nya operativa och tekniska förutsättningar, nya typer av underhållsproblem stimulerar marinförvaltningens leverantörer och innebär förbättrad garanti för fortsatt kvalitetshöjning.

En del av de angivna fördelarna för marinförvaltningen är uppenbarligen fördelar även för varvsindustrin. Dennas ledare betygar stundom värdet för dess samlade insats av en någorlunda jämn beläggning med så högt kvalificerade objekt, som krigsfartyg är. Detta ställer med tiden ökade krav på yrkesskicklighet, både på ritkontor och i verkstad. Vidare är det känt att specialfartyg i allmänhet, varibland krigsfartyg, stundom ger bättre priser än rena standardfartyg. Slutligen har det särskilda kvalitetsmärke, som förmågan att bygga krigsfartyg innebär, ett betydande reklamvärde, och detta kan stimulera exportverksamheten även på handelsfartygsområdet.

För landet är det uppenbart att möjligheter till ökad export på ett område där förutsättningarna ter sig gynnsamma borde vara av betydelse. I få andra länder är kombinationen av högtstående, väl rationaliserad varvsindustri med världsrykte för hög kvalitet, och tekniskt väl utvecklad marin med hög standard ifråga om ut-

Aren 1954—57 byggdes av Kockums Mekaniska Verkstads AB och AB Göta-verken två jagare till colombianska marinen, varav bilden visar den Kockumsbyggda "ARC 20 de Julio". Leveranssumma totalt ca 150 Mkr, varav till svenska företag över 120 Mkr.

bildning, för handen. Denna kombination bör ge främmande mariner en viss säkerhet när det gäller att här beställa krigsfartygssystem.

Betydande svårigheter finns dock att med nuvarande statlig praxis åstadkomma en svensk krigsfartygsexport. I Kungl Maj:ts förordning av den 20.6.1935, som reglerar kontroll över tillverkning av krigsmateriel m m, lyder inledningen på följande sätt: "Ej må någon bedriva tillverkning av krigsmateriel i riket utan att Konungen därtill givit tillstånd. — — — Tillstånd meddelas tills vidare och må av Konungen återkallas, när skäl därtill äro. Vad med krigsmateriel i denna förordning förstås, därom förordnar Konungen. — — —" I andra förordningar preciseras vad som menas med krigsmateriel, och krigsfartyg hör obestriddligen även författningsmässigt till denna kategori. I praktiken är det Kungl Maj:t som från fall till fall avgör om tillstånd skall lämnas att tillverka krigsmateriel av visst slag för viss angiven utländsk kund. Även om

de politiska och ekonomiska förhållandena i det avsedda kundlandet är sådana vid en affärs början, att Kungl Maj:ts tillstånd till exportlicens anses kunna lämnas, är det ej givet att bedömningen blir densamma när varan är tillverkad och skall levereras. Nackdelarna av politisk och ekonomisk instabilitet i stora delar av världen är i detta hänseende större vad beträffar export av krigsmateriel med lång leveranstid, exempelvis örlogsfartyg, än ifråga om standardmateriel. Risken för ett varv att, på grund av en icke förutsägbar ändring i Kungl Maj:ts bedömning under ett krigsfartygsbygges gång, ej kunna leverera en produkt, för vilken ursprungligen givits exportlicens, är i denna föränderliga värld ej obetydlig. Den minskas ej av det förhållandet, att Kungl Maj:t vid sin bedömning kan ha att ta inrikespolitiska hänsyn. Det finns i landet pressure groups i skilda politiska läger som principiellt motsätter sig svensk export av krigsmateriel till områden där materielen kan komma till av köparen avsedd användning. Kungl Maj:ts bedömning har på senare år generellt varit tämligen försiktig, vilket innebär att en relativt liten del av världen med säkerhet kan bedömas stå öppen för svensk krigsfartygsexport, såvida ej praxis ändras.

Å andra sidan bör framhållas att svensk krigsmaterielexport hittills haft relativt blygsam omfattning, högst storleksordningen 150 Mkr per år, att vår import av krigsmateriel uppgått till ungefärligen det dubbla värdet under senare tid och att vissa stormakters krigsmaterielexport haft mångdubbelt större volym. Utrymme torde därför finnas för en något mindre försiktig bedömning utan att vårt land därigenom i praktiken med skäl kan stämpas som bidragande till ökade krigsrisker. Vidare varierar praxis ganska avsevärt ifråga om andra västeuropeiska länders tillämpning av motsvarande förordningar.

Svårigheterna att åstadkomma större förutsättningar för en svensk krigsfartygsexport är sålunda huvudsakligen av politisk, delvis av inrikespolitisk art. Detta är ej platsen att mera utförligt beröra politiska förhållanden. Avgöranden av denna art ligger självfallet i den politiska ledningens händer. Emellertid kan det tänkas att summan av fördelar med en svensk krigsfartygsexport på längre sikt bedömes något överväga summan av nackdelar. Det synes därför böra övervägas av berörda marina myndigheter om en viss verksamhet av arten *upplysning* om förhållandena kring vår krigsmateriel-

export, *penetrering* tillsammans med krigsmaterielinspektören samt de större varven och andra berörda industrier av de nuvarande hindren att exportera krigsfartyg samt *försök att finna former* på sikt att övervinna hindren, kan vara i dessa myndigheters intresse.

Rubrikens något tillspetsade formulering antyder att jag bedömer det som en nödvändighet på sikt att Sverige exporterar krigsfartyg. Anledningen är att belastningen för marinförvaltningen att hålla en för enbart den egna krigsfartygsutvecklingen kvalitativt och kvantitativt tillräcklig expertis samlad i en tid med vikande marina materielanslag kanske blir övermäktig och att frestelsen att köpa även krigsfartyg utomlands småningom kommer att bli starkare. Detta synes vara olyckligt och onödigt särskilt i ett land med ovanligt väl rationaliserad och kvalitetsmedveten varvsindustri. Både sysselsättning och handelsbalans kunde vinna på att varven finge i ökad utsträckning exportera örlogsfartyg.

I höstas utkom FOA i sin "OM"-serie med ett nummer som helt var ägnat operationsanalys (OA). Det är en mycket instruktiv skrift som täcker hela den militära tillämpningen av OA i Sverige. Naturligtvis har man där inte haft utrymme att diskutera användningen och den praktiska tillämpningen av denna vetenskap i någon större utsträckning. Emellertid vore det värdefullt att en sådan diskussion fördes, så att operationsanalysens möjligheter och begränsningar mer kom till allmän kännedom. Denna artikel av kommandörkapten BROR STEFENSON, med flerårig tjänstgöring på marinstabens planeringsavdelning är ett inlägg i en sådan debatt. Den gör således inte anspråk på att komma med fullständiga lösningar på hur OA skall användas. En del erfarenheter från OA-verksamheten inom marinen framförs samtidigt.

Operationsanalysen är en så ung verksamhetsgren att begrepp och benämningar ännu inte har fått stadga. Ibland ser man en indelning i operationsanalys och systemanalys, men eftersom båda begreppen avser framtagande av beslutsunderlag med utnyttjande av vetenskapliga metoder kan det gemensamma uttrycket operationsanalys väl täcka behovet i en artikel av denna typ. I FOA-skriften sägs att militär operationsanalys är den form av OA som bedrivs i samband med försvarets långsiktspåplanering. Därigenom skulle OA som underlag för krigsplanering och utformning av taktik med dagens vapen vara undantaget, vilket måste anses vara en onödig begränsning.

I och för sig är operationsanalys inget nytt. Man har sedan länge ställt upp sina problem på liknande logiska sätt. Det nya som har tillkommit är i första hand bättre hjälpmedel och kanske en bättre insikt om att den alltmer komplicerade militärtekniken kräver vetenskapliga insatser i allt fler led. Datamaskinernas tillkomst har

gjort det möjligt att genomföra alla de tidsödande beräkningar, som man tidigare inte kunde klara med rimlig arbetsinsats.

Ingångsdata.

Resultaten av operationsanalyserna kan aldrig bli bättre än ingångsdata, däremot kan de bli sämre. Betydande osäkerhet föreligger oftast när det gäller många grundvärden (dvs ingångsdata). Därför måste i regel värdena varieras inom vida gränser så att man kan säga att rätt värde med stor sannolikhet ligger inom undersökta gränser. Det är främst på grund härav som man får en sådan mängd beräkningar att datamaskinen är enda möjliga hjälpmedlet. Därigenom kan man få reda på vad variationerna i ingångsvärdena ger för utslag på resultaten.

Oftast rör man sig med två huvudgrupper av ingångsdata, nämligen vapensystemvärden och stridsmiljö. För båda gäller att osäkerheten kan vara stor. Man inbillar sig lätt att de system som skall undersökas är tämligen väl definierade, både de som redan finns, och de som planeras. Detta för med sig att man inte bryr sig om att undersöka olika systemvärden utan låter dem stå fast inför en varierad stridsmiljö. Därmed kan man emellertid ha arbetat in stora fel, dels därför att de kostnader som antas för planerade system är felaktiga, dels därför att verkliga prestanda inte används, som beräkningsgrund. Säkerheten i de kostnadsberäkningar som ligger till grund för kostnads/effektanalyser måste alltså bedömas och det är lika fel att använda för höga kostnader som för låga. Det är även diskutabelt att lägga på marginaler för att täcka in eventuella fördyringar. Då är det bättre att använda de kostnader man kommit fram till och, om man fruktar kostnadsökningar, sedan undersöka vilken inverkan sådana får på resultaten.

Osäkerheten är ofta mindre på prestandasidan, men genom att mätningar görs i fredsmässiga förhållanden kan fel uppstå. Detta måste noga bevakas. Ett viktigt område är härvid olika typer av verkansberäkningar. Trots att dessa förfinas alltmer återstår dock en hel del osäkra och odefinierade värden.

Man kan således inte underlåta att variera systemprestanda inom de gränser som osäkerheten bestämmer. Här kanske bör märkas att det är stor skillnad mellan prestanda och effekt. Det förra är de rent mätbara grundvärdena på olika vapensystem, medan det senare är en funktion av prestanda och stridsmiljö.

För den andra huvudgruppen ingångsdata, som alltså gäller stridsmiljön (aggressionsfall på högre studienivå), är osäkerheten tydlig och den behandlas på alla de sätt som är möjliga, exempelvis genom känslighetsanalys och alternativplanering. Alla analyser har sina förutsättningar, som man erhållit från början eller måst ställa upp under arbetets gång. Eftersom alla dessa förutsättningar är styrande för resultatens måste de noga övervägas och redovisas. En genomförd analys måste kunna bedömas, varvid alla kort skall läggas på bordet.

En stor arbetsinsats och ett stort intresse måste alltså ägnas förutsättningar och grundvärden liksom arbetsmetodik och uppbyggnad av spel och modeller. Insikten om betydelsen av dessa ingångsvärden har ibland medfört att de diskussioner som tidigare fördes mellan företrädare för olika försvars- och vapensystem angående huvudmotiven för och emot resp. system, nu i stället förs beträffande ingångsdata till operationsanalyserna. Detta är inte av ondo, så länge det är fråga om konstruktiva diskussioner, som leder till de bästa förutsättningarna och de mest korrekta ingångsdata.

Arbetsätt.

Snart sagt inom varje sektor av den marina verksamheten kan det vara aktuellt att utföra operationsanalyser. Ett stort antal människor skulle ständigt kunna hållas sysselsatta med sådan verksamhet. Endast ett fåtal kan emellertid avdelas för dylika uppgifter, vilket gör att en hård prioritering måste genomföras. För varje ny uppgift måste angelägenhetsgraden noga övervägas och behov av arbetskraft och tid penetreras. Det blir ofta tillgången på de senare resurserna, som blir bestämmande för uppgifternas storlek och sättet på vilket de löses. Avsevärda begränsningar måste ofta införas redan innan arbetet sätts igång. Det är då viktigt att kärnpunkten i uppgiftslämningen verkligen blir behandlad på ett rättvisande sätt. Det är bättre med en allsidigt belyst frågeställning av central betydelse än en ensidigt gjord analys av ett jätteområde.

Den nuvarande organisationen med det vetenskapliga ansvaret lagt på FOA och med operationsanalytiker arbetande i staberna är bra. Den befrämjar både kontakten med den vetenskapliga utvecklingen och med de speciella förhållanden som verksamheten berör.

Ur militär synpunkt är det naturligtvis viktigast att det finns en stark koppling mellan analytiker och uppgiftslämnare. Detta kan endast åstadkommas genom att de båda parterna får arbeta tillsammans. När ingångsdata skall tas fram, när modeller skall konstrueras och när resultaten skall ställas upp — i alla leden krävs ständigt gemensam diskussion. För varje större analys måste alltså finnas minst en militär befattningshavare avdelad, som kan ägna sig åt alla uppkommande problem och som känner ansvar för arbetet. Särskilda studiegrupper kan behövas, men är alls inte nödvändiga. Mycken spilltid förorsakas av grupparbete, särskilt när det är fråga om större grupper. Idealet är när en å två operationsanalytiker kan diskutera med en å två stabsmedlemmar närhelst problem uppstår. Då kan arbetet löpa smidigt och snabbt. Större, särskilt organiserade grupper kommer bättre in som uppgiftsställare och resultatgranskare.

Arbetsmetodiken måste anpassas från uppgift till uppgift. Komplexiteten avgör om datamaskinen skall utnyttjas eller ej. Modelluppbyggnad, programmering, kompilering och resultatbearbetning tar mycken tid när det gäller datamaskinbehandling. Det skall alltså vara fråga om en stor beräkningsmassa för att det skall vara lönsamt att ta till maskinerna. Resultaten blir inte bättre för att de matas ur en maskin. När analyserna görs för hand kan man pröva olika beräkningsätt och ibland komma fram en genare väg än med hjälp av en stor modell. Å andra sidan skall man inte vara rädd för att använda maskinerna, som gör det möjligt att behandla varierade ingångsdata och ta hänsyn till slumpvisa variationer genom att många partier kan köras på kort tid.

Manuella spel kan sällan ge lösningar på operationsanalytiska problem. Variationer på spelen kan inte göras i tillräcklig omfattning. Det statistiska underlaget blir otillräckligt. Spelen utnyttjas i stället för att få fram miljö och förutsättningar, samt för att kriterier och problemformuleringar skall kunna diskuteras. Manuella spel är alltså ofta det första ledet i ett större OA-arbete. Kraven på exakthet i avdömningsarna är därmed inte så stora vid spelen, samtidigt som det inte är nödvändigt att kontinuerligt registrera underrättelseslägen och speldrag i detalj. Spelen får inte bli för stora och tungrodda. Antalet deltagare måste begränsas. Öppna dubbelsidiga spel har visat sig bäst lämpade för detta användningsområde. En stor del av behållningen av spelen är att deltagarna

tvingas tränga in i problemen och i fortsättningen kan referera till olika uppkomna spelsituationer.

Resultaten och deras utnyttjande.

Genom operationsanalyserna försöker man få fram kvantitativa värden som underlag för beslut. Genom att problemen behandlas på ett logiskt sätt framstår innebörden av olika åtgärder klarare. Resultaten utnyttjas till rekommendationer av olika handlingslinjer. Oftast kan inte alla frågeställningar behandlas genom OA inom ett större problemkomplex. OA-resultaten utgör alltså endast en del av det fullständiga underlaget för beslut. Det är viktigt att alla begränsningar klart preciseras. Resultaten måste testas mot bakgrund av använda kriterier, gjorda förutsättningar, osäkerheter och genomförda miljövariationer. De faktorer som inte är medtagna måste framgå klart, även motiven varför de ej kunnat bearbetas

Ett gammalt påstående är att man med statistik kan bevisa vad som helst. Det är fel. Statistiska beräkningar har sina givna regler och sin givna gång. Det är med förutsättningarna och de tillämpade metoderna man styr resultatet. Det fordras därför att ingenting därav fördöljs och att de som skall tyda resultaten är insatta i beräkningssätten och i betydelsen av olika förutsättningar.

Svårigheterna att ange resultaten sammanhänger ofta med att det är fråga om en stor mängd olika resultat. Önskemålet är alltid att man skall kunna presentera en sammanfattning som är så enkel och entydig som möjligt. En fara ligger dock i att söka sig fram till ett enda kvantitativt värde. Dels är detta ofta ett medeltal över en massa miljövariationer, dels försvinner lätt en mängd viktiga informationer om känslighet för förändringar i ingångsdata och jämförelsegrunder. Resultaten måste därför vara angivna med betydligt större bredd och mer nyanserade än det enda värdet.

Sammanställningarna måste anpassas till utnyttjade analysmetoder. Det finns inget enhetligt sätt på vilket operationsanalyser kan presenteras. En varning — presentationen kan göras tendentiös. Detta kan genomskådas genom att förutsättningarna noga penetreras och att mottagaren sätter sig väl in i presentationssättet. Angivelser av differenser i procent är ofta fördelaktigt, men det måste klart framgå varpå procentsatserna räknas.

Den slutliga rekommendationen måste ju baseras på alla de förutsättningar som analyserna grundar sig på. Ibland kan man höra

kritik mot att reservationer framförs i samband med att resultaten redovisas och att detta ger intryck av att man tar tillbaka vad som påstås. Sådan kritik är merendels missriktad eftersom reservationerna endast har den viktiga uppgiften att för mottagaren klargöra alla förutsättningar och osäkerheter så att han får möjligheter att bilda sig en egen uppfattning om resultaten.

Ett viktigt led i slutomgången är dokumentationen. Det är inte enbart vid vissa beslutstillfällen man har användning av genomförda operationsanalyser. I den fortsatta verksamheten måste man kunna stödja sig på tidigare arbeten. Behoven av återkopplingar är stora. Därför är det väsentligt att modeller, beräkningar och sammanställningar dokumenteras så att de kan användas för kommande behov. De ofta förekommande personalskiftena utgör också starka motiv för en väl genomförd dokumentation.

Användningsområden

Operationsanalys kan i huvudsak användas inom tre olika militära arbetsområden. Det är alltid fråga om underlagsstudier. De kan beröra:

1. Utformning av nya vapensystem
2. Utnyttjande av befintliga försvars- och vapensystem
3. Avvägning mellan olika försvars- och vapensystem (på olika nivåer)

I OA-verksamhetens begynnelse låg tyngdpunkten på det andra området då man — under andra världskriget — sökte efter ett optimalt sätt för insatserna. Sedan det därefter mer har blivit fråga om utveckling än insatser har intresset allt mer förskjutits till de två övriga områdena. Några exakta gränser finns naturligtvis inte. Mycket av det arbete som läggs ned inom ett av arbetsområdena kan utnyttjas inom de andra. Våra resurser för OA är emellertid starkt begränsade, vilket har lett till att endast särskilt påträngande uppgifter har kunnat tas om hand. Det är ganska betecknande att de stora utredningarna angående försvarets framtida utformning så att säga tar musten ur arbetet på dagens försvar. Inom OA-verksamheten har detta medfört att förhållandevis mycket arbete är ogjort inom det andra av ovannämnda områden. Den dag vi blir anfallna är det för sent att sätta igång någon mera omfattande OA-verksamhet. Då måste instrumenten finnas så att uppkomna situationer lätt kan matas in.

Genom att operationsanalyser har legat till grund för de vapensystem som framdeles produceras kan studierna utnyttjas även för att utforma taktiken. Därigenom kan den nuvarande snedfördelningen i "studiebanken" utjämnas på ett enkelt sätt.

Det är relativt lätt att beskriva och diskutera användningen av OA när det gäller utformning av nya vapensystem och taktik. Dels gäller det att avväga krav på prestanda så att stridsekonomin blir högsta möjligt, dels skall optimal taktik i olika situationer och mot olika motståndare tas fram. När exempelvis ett stridsfartyg skall projekteras uppstår alltid svåra avvägningsproblem:

- vilka uppgifter skall fartyget kunna lösa?
- hur mycket skall läggas på vapenlast, fart, resp skydd?
- vad skall prestanda vara för den elektroniska utrustningen?

Genom att utnyttja stridsmodeller av olika slag och i dem variera krav, prestanda och kostnader kan man komma fram till en lösning som är välavvägd. Det gäller att skala bort onödiga krav och lägga resurserna på det som verkligen ger stridseffekt. De tekniska möjligheterna inom varje delfunktion är oftast större än vad som verkligen behövs. Det går inte att göra avvägningen på känn, och det blir oerhört dyrt att alltid ta till bästa möjliga tekniska lösning. I dessa sammanhang har OA sin givna plats.

I de taktiska analyserna söker man exempelvis bästa sätt att göra vapeninsatserna, optimala grupperingar i olika situationer eller bästa fördelning av tillgängliga spaningsmedel. Även i dessa fall utnyttjas olika typer av stridsmodeller. Användningen av OA inom dessa båda områden är således naturlig och nyttan uppenbar. Högre stridseffekt eller lägre kostnader kan åstadkommas med hjälp av OA. Operativa planer och taktiska reglementen kan stödjas på beräkningar där ett stort antal variationer har behandlats.

Det är betydligt svårare att finna formerna för hur OA skall användas vid avvägning mellan olika försvars- och vapensystem. En del av svårigheterna beror naturligtvis på att osäkerheten ökar med ökande antal osäkra delvärden. I detta led spelar sådant som aggressionsfall och en angripares val av strategi och taktik ännu större roll. Variationerna är samtidigt stora och många. Valda fall kan alltid diskuteras. Det leder till att användningen av OA på denna nivå blir diffus och att många invändningar kan resas mot metodik och tillämpningar. Dessutom tillkommer prestigehänsyn och en naturlig önskan från olika systemföreträdare att värna

om sitt, vilket ytterligare dimmar in begreppen. Ännu så länge finns alltså inga fullgoda instrument för avvägningar på reellt vetenskapliga grunder. Det är överhuvudtaget inte så säkert att man någonsin kan nå fram till fullt rättvisande metoder. Trots att amerikanerna har kommit långt inom detta verksamhetsfält har beräkningarna när det gäller Vietnamkriget ideligen slagit fel. Därav kan man måhända dra den slutsatsen att, när det exempelvis är fråga om miljöförhållanden som beror av människan, man aldrig kommer att kunna prognosticera ens de möjliga variationerna. OA kan säkert användas som hjälp vid avvägningsresonemang, men fullständiga lösningar kommer antagligen aldrig att kunna ges.

Behovet av återkoppling mellan de olika formerna av OA-verksamhet är stort. Övnings- och provverksamhet ligger till grund för taktik och vapenutveckling. Detaljanalyser måste göras som ingångsvärden till studier på högre nivå. Kedjan är lång och sträcker sig från enkla träffsannolikhetsberäkningar till komplexa avvägningsresonemang. Avgöranden som fattas påverkar förutsättningar och ingångsdata inom många andra områden. Processen är hela tiden iterativ. Detta gör att det är svårt att få fram enkla regler för hur OA skall användas och hur verksamheten skall systematiseras. Här följer dock några förslag till grundläggande regler:

- Verkans- och träffsannolikhetsberäkningarna skall drivas så långt för varje vapentyp att användbara mått för fortsatta beräkningar av den totala stridseffekten erhålls.
- Kostnadsberäkningarna skall utföras så att det framgår hur kostnaderna beror av variationer på prestanda.
- Effekt/kostnadsanalyser skall göras för varje större tillkommande vapensystem, och då i första hand för att få fram optimal effekt inom en given kostnadsram eller lägsta kostnad för en önskad effekt.
- Vid optimering av enskilda system skall om möjligt sådana kriterier utnyttjas, som kan användas för avvägningsanalyser på en högre nivå. Normer för sådana kriterier bör utarbetas centralt.
- Vid kvantitativa jämförelser mellan olika vapensystem skall kostnadsberäkningar, stridsmiljö, analyserad tidpunkt och effekt-mått (inkluderande skyddsfaktorer) vara fullständigt jämförbara.

- För varje försvars- och vapensystem skall optimalt utnyttjande i några grundläggande aggressionsfall och stridsmiljöer undersökas. Därvid skall instrument för snabba analyser av olika uppkomna situationer i krig skapas.

STIG STRÖMBÄCK

Försvarsfilosofin och dess omsättning i praktiken i vår närmaste omvärld

Årsberättelse i sjökrigskonst och sjökrigshistoria 1967
(3. och sista avsnittet)*)

5. DET NEUTRALA FINLAND

Säkerhetspolitiska problem

Sedan krigsslutet 1945 för Finland en neutralitetspolitik. Maktpolitiskt sett torde det kunna sägas att landet kommit att hamna inom Sovjetunionens intressesfär på sådant sätt att det inte har samma alliansfria ställning som Sverige. Sovjet har dock inte drivit den politiska utvecklingen och inflytandet över Finland i lika stor omfattning som skett beträffande andra gränstater i Östeuropa. Det formella bandet mellan Sovjetunionen — vänskaps- och biståndsfördraget av år 1948 — föreskriver bl a att om Finland eller Sovjetunionen via Finlands territorium skulle bli utsatt för väpnat angrepp från Tysklands eller annan därmed förbunden stats sida, kommer Finland att med alla disponibla styrkor försvara sitt territorium, vid behov med Sovjetunionens hjälp. Vidare skall överläggningar mellan fördragsparterna äga rum om bägge parter konstaterar att hot om angrepp av nämnt slag föreligger. Det har antytts att Sovjetregeringen ansåg en sådan situation föreligga 1961 när den finske presidenten Kekkonen, vid tillfället på besök i USA, hastigt hemkallades för att sedan fortsätta till förhandlingar med sovjetledarna i Novosibirsk. Biståndsfördraget anger vidare att parterna skall inte ingå i allianser eller delta i koalitioner som är riktade mot den andra parten.

*) I januari- och februari-numren av TtS har författaren inledningsvis behandlat behovet av försvarsfilosofi och strategi historiskt och i vår tid. Därefter analyserades försvarstänkandet samt hur detta omsatts i praktiken av WP- och NATO-staterna i vårt närområde. Författaren avslutar här årsberättelsen med en granskning av Finlands och Sveriges problem.

En fullständig innehållsförteckning samt källförteckning återfinnes i slutet av artikeln.

Finlands associering med EFTA från 1961 har betytt ett friare handelsutbyte västerut. Men samtidigt har Finland genom handelsutbyte med Sovjetunionen under en lång följd av år knutit allt starkare ekonomiska band med detta land. Den efter kriget starkt växande finska metallindustrin — tillkommen för att tillverka produkter som ingick i krigsskadeståndsleveranserna till Sovjet — bygger i hög grad på export till Sovjet. Samtidigt kan man peka på att Sovjet levererat hela industriutrustningar till fabriker i Finland. Beroendet österut är särskilt markant när det gäller drivmedel. Mer än 90 % av den finska oljeimporten kommer från Sovjet. Detta ger Sovjet möjlighet att i en politiskt känslig situation öva påtryckning genom att strypa oljetillförseln.

Finland är också beroende av ryska tekniker när det gäller underhållet av från Sovjet inköpt krigsmateriel främst de moderna jaktplanen av typ MIG 21 samt fregatter av typ Riga.

Som följd av krigserfarenheterna har Finland bedömt det väsentligt för sin trygghet att föra en utrikes- och försvarspolitik, karaktäriserad av försiktighet, förhandlingar och utjämning av motsättningar för att därmed skapa förutsättningar för goda förbindelser med Sovjetunionen men även med länderna västerut.

Förutom planen om Norden som en kärnvapenfri zon, berört på sidan 29, har president Kekkonen framlagt förslag till ett finskt-norskt gränsavtal (1965) utan att vinna norskt samtycke.

Hur situationen skall utveckla sig i framtiden beror bl a på hur den europeiska politiken kan komma att gestalta sig. Någon form av finsk anslutning till EEC torde Sovjet inte gå med på. Det finns tecken som tyder på att Finlands beroende av Sovjet kommer att öka och förändringar kan därför komma att inträda.

Försvarsfilosofi

Enligt finsk uppfattning förmår inte små stater att föra kärnvapenkrig eller besvara hotet om sådant med eget hot. I stället måste de utveckla ett sådant totalförsvaret, som, antingen genom sin blotta existens eller genom att strida, förmår hindra överraskande operationer på deras område även då kärnvapenkrig hotar.

Bakom de stridande styrkorna måste finnas en stark hemmafront, som både psykiskt, ekonomiskt och i befolkningsskyddsavseende har gjort sig beredd att möta och avvärja hårda slag.

Bild 18. Finskt pansarinfanteri under anfall.

Finland anser att det kommer att lyckas bäst om det, liksom Sverige i de båda världskrigen, kan bevara sin neutralitet. Därför är bevarandet av neutraliteten det främsta målet för alla försvarsförberedelser. Men om Finland misslyckas med neutralitetspolitiken måste det förmå avvärja angrepp mot sitt territorium.

Inom ramen för denna grundsyn har det militära försvaret som målsättning att trygga rikets integritet och neutralitet om så krävs med vapenmakt.

Utvecklingen av försvaret går i linje därmed. Man vill ordna en god beredskap och skapa sådana stridsenheter som kan koncentreras till de områden där det gäller att hindra kränkningar av neutraliteten eller avvärja överraskande angrepp mot landets territorium. Vid uppbyggandet av det framtida försvaret utgår man ifrån att försvar av landet måste kunna ske inom alla ifrågavarande element d v s på marken, till sjöss och i luften.

De stora militärmakternas förband är bundna till vägar och öppningar i vilken terräng deras överlägsna eld- och slagkraft bäst kan göra sig gällande. För att klara sig måste därför de finska förbanden kunna röra sig där stormaktens förband inte kan utnyttja hela sin styrka, nämligen via väglös terräng. Underlägsenheten i fråga om antal förband avses kompletteras genom att uppträda överraskande, snabbt och aktivt. Här igenkänns den taktiskt

offensiva inriktning som präglade de framgångsrika finska striderna under senaste kriget.

De här principerna avspeglas också i det sätt varpå försvarsmaterielen utvecklas och förnyas. Armén har förstärkts med vapen med förbättrad eldkraft samt fordonsutrustning. Härvid anses fältartilleriet och det motoriserade kustartilleriet ha erhållit hög standard. Huvudinriktningen syns vara att ge armén ett stort antal lätttrörliga förband med lätt automatbeväpning. Flottan tillförs kustfregatter samt ytterligare ett antal motorkanonbåtar (antalet 1967 är 15). Luftförsvaret får förbättrad radarövervakning och jaktflyget har relativt nyligen fått ett 20-tal moderna sovjetiska enheter, MIG 21.

Man söker fullfölja den här återgivna försvarsfilosofin trots att den finska försvarsbudgeten i förhållande till andra europeiska småstaters är tämligen liten. Försvarets andel av bruttonationalprodukten har under de senaste åren ständigt legat under 2 procent. För år 1967 utgör den 1,7 procent i 1966 års penningvärde. Ett betydande tillskott av krigsmateriel torde dock ha erhållits utanför försvarsbudgetens ram. Exempel härpå är bl a från Sovjet förvärvade stridsflygplan, de två fregatterna av Riga-klass samt maskinerier för motorkanonbåtarna.

Av det tidigare har framgått att den främsta uppgiften för Finlands försvarsmakt är att genom sin blotta tillvaro hindra att riket dras med i krig. Om detta inte lyckas är nästa uppgift att avvärja fiendens angrepp för att bevara landets självständighet och trygga folkets levnadsmöjligheter. Dessutom bör försvarsmakten vid behov svara för upprätthållandet av ordning och säkerhet inom rikets område, såsom lagar och förordningar bestämmer.

Den första uppgiften, att hindra riket att dras med i krig, förutsätter hos försvarsmakten

- förmåga att avvärja kränkningar som riktas mot Finlands neutralitet,
- militär beredskap, som går ut på att omintetgöra försök att överraskande förlama Finlands försvarsvilja och försvarsförmåga, samt
- beredskap, både i fråga om utbildning och materiel, att vid behov länka in alla samhällets resurser att tjäna rikets försvar.

Den andra uppgiften, avvärjandet av fiendens angrepp, förutsät-

ter förmåga att med egna krafter och på egen grund försvara sig med utnyttjande, om så behövs, av nationens samtliga resurser och att garantera livsmöjligheter för folket även om riket blir isolerat.

Försvarsmakten — krigsmakten

Genom fredsavtalet i Paris 1947 är Finland ålagd bl a följande restriktioner ifråga om krigsmaktens fredsorganisation:

- armén får omfatta högst 34 000 man,
- marinen högst 4 500 man och ett tonnage om 10 000 ton,
- flygvapnet högst 3 000 man och 60 stridsflygplan

Produktionen av bl a bombflygplan, ubåtar och atomvapen är förbjuden.

Parisavtalet föreskriver vidare att de värnpliktigas första tjänstgöring endast får omfatta 240 dagar för värnpliktiga i allmänhet och 330 för befälsuttagna.

Storleken av krigsmaktens krigsorganisation är svårbedömd. Det kan dock antas att Finland totalt kan mobilisera ca 500 000 man varvid standarden på vapen och övrig utrustning torde bli relativt ojämn.

Gränsbevakningen som arbetar självständigt i fred ansluts till försvarsmakten i händelse av krig.

Arméns — landstridskrafternas — uppgift är att avvärja anfall riktade mot rikets landområden. För beredskapen att möta inbrytningar över landgränserna eller landstigning på kusten finns ett regionalt försvarssystem med förband avdelade att skydda viktiga mål. Arméförbanden är utrustade för att i striden kunna utnyttja den mångskiftande finska terrängen och särskilt skogen, som alltid betraktats som finnas bästa bundsförvant. Förbanden utbildas för att vid behov kunna uppträda isolerat och eventuell övergång till det fria kriget. För strid i öppen terräng med tätt vägnät används eldstarka pansar- och jägarförband.

Arméns fredsorganisation utgörs av:

- 6 brigader,
- 8 jägarbataljoner,
- 3 fältartilleriregementen,
- 2 kustartilleriregementen,

Bild 19. Finskt rörligt kustartilleri under marsch.

- 1 luftvärnsregemente,
- 4 luftvärnsbataljoner,
- 1 signalregemente,
- 1 ingenjörregemente,
- 1 motortransportbataljon samt
- 1 gardesbataljon i Helsingfors

Brigader och lägre förband sammanförs i 3 allsidigt sammansatta divisioner, 1 pansarbrigad samt ett antal självständiga bataljonsförband (motsvarande).

Det finska fältartilleriet har fått en ny smidig organisation med stor rörlighet och imponerande slagkraft bl a tack vare enkla skjutmetoder. Det syns därför även framdeles kunna behålla samma höga standard som det hade under de båda krigen 1939—1944.

Huvuddelen av arméförbanden har sådan organisation och utrustning att de snabbt kan förflyttas till olika kraftsamlingsriktningar.

Till armén hör även kustartilleriet med motoriserade batterier samt fasta batterier som skydd för de mest utsatta kustobjekten.

Flottan — sjöstridskrafterna

I flottans uppgift ingår att minera territorialvattnen och även

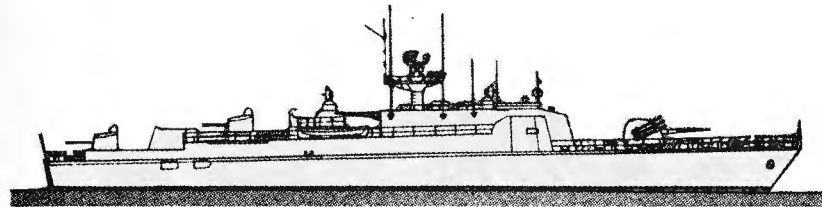

Bild 20. Finsk 600-tons kustfregatt.

vattnen utanför dem för att hindra fiendens verksamhet i närheten av kusten. Fiendens eventuella försök till minsvepning omöjliggörs av kanonbåtar och bevakningsfartyg. Sjöfarten skyddas genom konvojering över hotade vattenområden och genom att där så är möjligt leda sjötrafiken genom skärgårdarna. I konvojtjänsten deltar fartyg utrustade med ubåtsjakt- och luftvärnsbeväpning, såsom fregatter, kanonbåtar och minsvepare. Sjöstridskrafternas attackstyrka, kanonbåtarna och de snabba patrullbåtarna, deltar i avvärjningen av landstigningar och i striden mot fiendens flottstyrkor samt utför spaning.

Ålands ställning som neutraliserad zon i förening med de för landet livsviktiga sjöförbindelserna ger ökad betydelse åt sjöförsvaret. Det har i olika sammanhang framhållits att det ställs stora krav på skydd och försvar av Ålands neutralitet samt att dessa uppgifter kanske endast kan fullgöras med hjälp av sjöstridskrafter.

Pågående flottutbyggnad upptar främst två st 600-tons kustfregatter (benämns även kanonbåtar) typ Turumaa, vilka sjösatts under 1967 och beräknas operationsklara under 1968. Ytterligare två fartyg av samma typ torde från början ha planerats eftersom artillerimateriel för totalt fyra enheter har inköpts från Bofors. Huruvida dessa fartyg kommer att byggas är inte känt.

Huvudbestyckningen på Turumaa utgörs av en 12 cm automatisk allmålspjäs av senaste Boforskonstruktion. Därtill kommer två 57 mm automatkanoner, ubåtsjaktvapen samt modern stridslednings- och navigeringsutrustning. Framdrivningsmaskineriet, som utgörs av en gasturbin typ Bristol Siddeley i kombination med diesel, kommer att ge fregatten en fart inemot 30 knop. Dessa detaljer har medtagits enär det kan förefalla märkligt att Finland har råd att bygga fartyg, som kan bära både 12-cm allmålsartilleri och ubåts-

jaktvapen. För jämförelse kan nämnas att Sverige inte byggt något örlogsfartyg i motsvarande klass sedan Östergötlandsjagarna beställdes genom 1952 års flottbyggnadsplan. Någon nybyggnad av ubåtsjaktfartyg, typ fregatt eller kanonbåt, har över huvud taget ännu inte förekommit i vårt land.

Finska flottans sammansättning 1968:

Fartygstyp	Antal	Deplacement ton
Fregatter (motsvarande)		
— ex sovjet Riga-klass	2	850
— ex britt Porloch Bay tillika skol-fartyg	1	1580
— Turunmaa-klass ¹⁾	2	600
Motorkanonbåtar (ytterligare ett 10-tal planeras)	ca 15	40—70
Patrullbåtar (tillhör Sjöbevakningen)	16	35—800
Minfartyg	2	350
Minsvepare	ca 5	90—350

¹⁾ Benämns även kanonbåt.

Härtill kommer ett 20-tal träng- och specialfartyg, åtta stora isbrytare samt ett obekant antal hjälpfartyg bl a för minröjning, som kan rekvireras i krig.

Flygvapnet — luftförsvaret

Flygets huvuduppgift har man i Finland ansett vara striden mot fiendens flygtrupper för att hindra dessas verksamhet eller i varje fall störa dem så mycket som möjligt. Dessutom skall flyget utföra flygspaning samt understödja mark- och sjöstridskrafterna genom flyganfall mot viktiga mål till lands och till sjöss. Till flygets uppgifter hör även att utföra flygtransporter.

Flygvapnet-utgörs av
— 3 flygflottiljer,

Bild 21. Finskt jaktflyg typ sovjetiska MIG 21.

- 1 flygstridsledningsbataljon, samt
- flygkrigsskolan

Stridsflygplanen (c:a 60 st) utgörs av jaktplan typ brittiska Folland Grat och sovjetiska MIG 21 samt för övnings- och attack den franska Fouga Magistre.

Luftbevakning är ordnad över hela territoriet med radarstationer av såväl brittisk som sovjetisk härkomst.

*

Den finska försvarsfilosofin, såsom den vuxit fram under de senaste åren, grundas på Finlands ställning och neutrala linje.

Man är medveten om att neutraliteten kan bli hotad och kränkt på många olika sätt. Främmande flygplan kan söka utnyttja luft- rummet för spaning även mot grannstaternas områden. Främmande undervattensbåtar eller övervattensfartyg kan försöka tränga in på finskt territorium då de utför sina uppdrag. Under tider av krigshot kan försök göras att via finskt territorium sända sabotage- eller spaningsenheter från ett grannland till ett annat.

För att redan under fredstid klargöra för omvärlden att Finland avser försvara sitt territorium utförs kontinuerligt bevakning av landgränserna samt luft- och sjöbevakning med radarstationer,

flygplan och örlogsfartyg. Denna avsikt avspeglas i det sätt varpå krigsmakten utvecklas.

Vid kränkning av något område måste motåtgärder omgående kunna insättas. Detta förutsätter hög beredskap hos delar av krigsmakten. Flygstyrkor måste grupperas på flygfält i de mest hotade riktningarna. Flottans kustbevakning och sjöfartskontroll kompletteras genom att örlogsfartyg patrullerar längs sjögränsen. Vid behov kan örlogsfartygen snabbt minera de egna territorialvattnen, varvid sjötrafiken dirigeras längs bevakade farleder. Enheter ur armén grupperas jämte gränsbevakningsavdelningar till hotade gränsområden.

Om krigshotet växer, förstärks de fredstida förbanden med reservister. Då ställs tämligen stora krav på stridskrafternas rörlighet, enär förbanden måste kunna förflytta sig för att åstadkomma kraftsamling i olika delar av landet.

Under ett krig mellan stormakterna eller under väpnade konflikter i närheten anser finnarna att de kan bli tvungna att även under långa perioder upprätthålla en försvarsmakt, som förstärkts genom partiell mobilisering.

Råkar landet i krig inriktas alla förberedelser på den svåraste uppgiften, avvärjningen av anfall. Härvid mobiliseras alla stridskrafter som jämte övriga resurser tas i bruk för rikets försvar. För avvärjningen slutligen fordras att ledningen förfogar över slagkraftiga stridskrafter som snabbt kan förflyttas till kraftsamlingsriktningarna.

6. DET NEUTRALA SVERIGE

Förutsättningar för fred och neutralitet

Med lärdomar från historien och genom prospektiva studier söker vi göra oss en föreställning om de allmänna förutsättningar som gör det möjligt att värna vår fred och att även under en stormaktskonflikt framgångsrikt hävda vår neutralitetspolitik. Som de centralaste av dessa framstår:

- den politiska strukturen,
- den ekonomiska och sociala standarden,

- det geografiska läget,
- de säkerhetspolitiska problemen, och
- förmågan att försvara vår fred och neutralitet.

Den politiska strukturen i Sverige har sedan årtionden kännetecknats av demokratisk stabilitet med god samverkan mellan de demokratiska partierna särskilt i de stora frågorna, såsom tex utrikes- och försvarspolitik. En klart övervägande majoritet av svenska folket anser att vi skall föra en fast politik, med alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig, och upprätthålla ett starkt försvar. Tyvärr har under pågående 1965 års försvarsutredning brytningar förekommit mellan regeringspartiets ledamöter på den ena sidan och de borgerligas på den andra. Skulle denna söndring fortsätta att förvärras i de stora parlamentariska sammanhangen i Riksdagen och inför riksdagsmannavalet 1968, då finns det risk att vårt försvar och vårt folks försvarsvilja kan åsamkas allvarliga skador från de krafter som vill rubba den demokratiska stabiliteten och utvecklingen i vårt land.

Enligt erfarenheterna från andra världskriget har förutom utrikespolitiken och det geografiska läget, den ekonomiska välmågan och sociala standarden en stor betydelse då det gäller att hålla sig utanför kriget. Sveriges goda ekonomi och förmåga att i stor utsträckning reda sig självt har härvid haft en gynnsam inverkan. På det socialpolitiska området har människorna i vårt land, särskilt under efterkrigsperioden, hjälpts åt att skapa större trygghet i samhället genom sociallagstiftning, utbildning, sysselsättningsstimulans, sjuk- och hälsovård, polis- och rättsväsende. Dessa kollektiva åtgärder har ökat den inre tryggheten i samhället. Människorna har därmed även känt behov av ökad trygghet utåt. Vårt agerande i FN har haft som mål att motverka osäkerheten i världen genom medverkan till en krigsförebyggande internationell rättsordning. 26 000 svenskar har tjänstgjort i FN:s militära förband och övervakningskommissioner för trygghet av fred och säkerhet i olika delar av vår värld.

Det avgörande för medborgarnas behov av ökad trygghet utåt ligger otvivelaktigt i våra egna försvarsförberedelser och i de resurser som samhället kan disponera härför.

Mot de mindre staterna inklusive Sverige utövas ofta en raffinerad psykologisk krigföring i syfte att bibringa medborgarna i dessa stater en ökad känsla av vanmakt. Det sker genom stora

”rubriker-bandéroller” om fruktansvärda vapensystem och demonstreras i olika sammanhang. Försöken att exploatera människors självklara fredslängtan kan vara ett annat uttryck för sådan subversiv krigföring, vars avsikt härvid är att framställa våra egna försvarsansträngningar såsom meningslösa därför att de är för begränsade eller för att de överhuvudtaget inte skulle behövas.

Vårt folk måste ständigt värja sig mot sådan påverkan som minst av allt tjänar våra fredliga strävanden till en krigsförebyggande internationell rättsordning. Vår egen situation och våra möjligheter måste ses realistisk mot bakgrunden av de stora sammanhang i vilka också vi lever i. Vi kan inte avskärma oss från omvärlden genom vår alliansfria politik. Vi kan inte förändra vårt geografiska läge som randstat mellan öst och väst. Vad vi kan göra är att fortsätta att analysera förutsättningarna för vår utrikespolitiska linje och vilka krav den ställer på vårt samhälle och på vårt totalförsvaret.

Stormakternas intressen inom det nordiska området torde, enligt vad som framkommit i kapitlen 3 och 4, främst inriktas mot

- Nordkalotten,
- Norska västkusten,
- Östersjöutloppen och Östersjön som transportled, samt
- Skandinavien som luftoperativt område.

De viktigaste målen finns således i första hand på danskt eller norskt område. Vårt land torde främst ha intresse som genomgångsområde. Men Sveriges randstatsläge innebär även risker eftersom det torde ligga i båda maktblockens intresse att skaffa sig största möjliga inflytande över de områden, som bildar gräns mellan deras respektive maktsfärer.

Från luftoperativ synpunkt torde Sverige ha betydelse för båda maktblocken

— defensivt genom att framskjuta luftbevakning och luftförsvaret, och

— offensivt genom att utnyttja svenska flygbaser för sitt attackflyg.

NATO:s luftförsvaret är redan nu framskjutet till Skandinavien genom den utbyggnad som skett i Nordnorge och Danmark. De fåtaliga flygbaserna i Nordnorge bör emellertid i det sammanhanget observeras från svensk synpunkt. Även Sveriges luftrum som sådant har strategisk betydelse enär stormakternas luftoperativa verksamhet i vissa situationer kunde underlättas genom överflygning av svenskt territorium.

Att Sverige eller delar därav har intresse som genomgångsområde vid en stormaktsframstöt på Nordkalotten eller vid Östersjöutloppen har tidigare framkommit. Samtidigt bör noteras att den kortaste vägen från Östs huvudområden till norska västkusten leder via Östersjön genom Mellansverige. Sett mot bakgrund av den moderna kommunikationsutvecklingen torde denna väg vara den snabbaste och från NATO minst hotade. Intressantast för angriparen torde bli den genomgångsriktning till vilken Sverige kan avdela minst försvarsresurser för att hindra framträngande.

Maktblockens övningsverksamhet på Nordkalotten och i Östersjöområdet, har väckt ömsesidig indignation. Den sovjetiska tonen har härvid varit särskilt skarp mot Norge vid övningar med NATO:s brandkårsstyrka på Nordkalotten och mot Danmark för dess samverkan med Västtyskland i Östersjökommandot — BALTAP.

Paktländernas aktivitet till sjöss och i luften inom Östersjöområdet har vi åtskilliga tillfällen lett till kränkningar av svenskt territorium från båda parternas sida. I detta sammanhang bör den västtyska flottans bassituation observeras. Västtyska sjöstridskrafter utsträcker numera sin övningsverksamhet till centrala Östersjön. Övningar har bedrivits nära svenskt territorialhav utanför Blekinge och Gotland, varvid svenskt territorium kränkts vid olika tillfällen.

Sovjet ser allvarligt på NATO:s allt effektivare inringning på den skandinaviska flanken med ökad västtysk upprustning och aktivitet i Östersjöområdet. Farhågor att ”Gotland och svenska östkusten kan bli tyska baser” vid ett krig i Östersjöområdet har som tidigare nämnts framförts i den ryska pressen. De säkerhetspolitiska konsekvenserna för Sverige är härvid uppenbara och fordrar att vi ständigt håller en viss beredskap med luft- och kustbevakning och med stridskrafter avdelade för Gotlands försvar. En utsträckning av den västtyska övningsverksamheten längre nordvärt i Östersjön skulle sannolikt åstadkomma ännu starkare reaktion från rysk sida. En sådan aktivitet skulle kunna få allvarliga säkerhetspolitiska konsekvenser för Finland och även för Sverige.

Den ständigt pågående verksamheten tätt intill våra sjö- och luftgränser indikerar att såväl Öst och Väst önskar säkra sina positioner i detta viktiga flankområde. Risken för intermezzon torde öka i takt med den västtyska krigsmaktens accelererande utbyggnad och akti-

vitet i Östersjöområdet. Detta ställer i sin tur ökade krav på det svenska försvarets förmåga att verka avskräckande mot hågade angripare och fordrar en ständigt pågående fredstida övervakning.

I händelse av en konflikt mellan stormaktsblocken skulle vårt neutralitetsförsvaret ställas på svåra prov. Här erfordras främst stridskrafter som snabbt kan omgrupperas till aktuella områden och som kan utföra en gradvis insats för att undvika provokation, dvs undvika att konfliktnivån höjs. I detta försvaret skall delta alla slag av stridskrafter men belastar i särskild grad sjö- och flygstridskrafterna. Våra möjligheter att stanna utanför kriget kan bli beroende av om dessa neutralitetsförband är tillräckliga för att lösa sina uppgifter. Det kan med fog hävdas att vi måste kunna ingripa på låga krigsnivåer och med gradvis insats för att slippa dras in på en hög krigsnivå.

En fast politik och ett starkt försvaret

Den väg, som för länge sedan valts av Sverige, sammanfattas i den officiella deklARATIONEN *alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig*. Med neutralitet i krig menas att söka stå utanför krig, och det som härvid har någon reell betydelse är naturligtvis ett krig i vår närmaste omvärld.

Våra politiker har varit angelägna att understryka betydelsen av att vi håller *en fast politik och ett starkt försvaret* för att man både i öst och väst verkligen skall förstå att vi vill stå neutrala och att vi kommer att göra det, även om vi skulle bli utsatta för starka påtryckningar. Ordföranden i 1965 års försvarsutredning, Karl Fritjofsson, har i en god presentation av den svenska säkerhetspolitiken och försvarets roll för denna i tidskriften *Försvaret i Nutid* nr 1/1965 uttryckt detta på följande sätt: "*Kombinationen av en fast, förtroendeingivande utrikespolitik och ett starkt försvaret bör kunna inge stormakterna en sådan respekt för vår egen neutralitetsvilja och förmåga att stå emot påtryckningar, att de avstår från angrepp eller annan aggressivitet mot oss. Det måste stå klart för alla, att vi menar allvar med vår inriktning på neutralitet och att vi målmedvetet skapar försvarsresurser, som ingen kan nonchalera i ett kris- eller krigsläge.*" Samma uppfattning hävdas av Fritjofsson i en analys av vår neutralitetspolitik med tanke på vårt framtida förhållande till EEC, i *Tiden* nr 8/1967.

De politiska deklARATIONERNA om behovet av en fast politik och ett starkt försvaret har även kommit till uttryck i de av riksdagen beslutade målsättningarna för försvaret. I vårt land hade man, långt innan Beaufre's bok "*Introduction à la Strategie*" utkom, insett, att det är inte bara ett militärt försvaret som behövs utan ett totalförsvaret, som omfattar hela samhället. Detta framgår tydligt i den målsättning för totalförsvaret, som på Kungl Maj:ts förslag beslutades vid 1963 års riksdag och här återges i sammandrag.

"Totalförsvarets främsta uppgift är att vara så förberett för kriget, att det verkar fredsbevarande. Totalförsvaret måste därför snabbt kunna höja beredskapen och utveckla full styrka. Det skall ge uttryck åt vårt folks vilja att bevara landets frihet och vår motståndskraft mot påtryckningar.

Skulle vi likväl utsättas för angrepp är det krigsmaktens uppgift att möta detta och förhindra att svenskt territorium besättes. Civilförsvarets huvuduppgift är att skydda befolkning och egendom mot skador av fientliga anfall samt rädda överlevande vid sådana anfall.

Folkförsörjningen i vidare bemärkelse skall tryggas genom det ekonomiska försvaret. Det psykologiska försvarets uppgift är att vidmakthålla en fast försvarsvilja och motståndanda.

Sjukvård, socialvård, polisväsende, kommunikationer och annan samhällslik verksamhet anpassas med hänsyn till inriktningen av de samlade försvarsansträngningarna.

Totalförsvarets olika grenar samverkar och understödjer varandra så, att största försvarseffekt ernås."

Den gällande målsättningen till krigsmakten, som på Kungl Maj:ts förslag fastställdes av 1964 års riksdag har följande formulering:

"Krigsmakten skall verka för att vår fred och vår frihet bevaras. Krigsmakten skall därför ha sådan styrka, sammansättning och beredskap att anfall mot Sverige fordrar så stora resurser och tar så lång tid att fördelarna, som står att vinna med anfallet, nämligen icke kan bedömas värda insatserna.

Invasionsförsvaret skall vara krigsmaktens viktigaste uppgift. Krigsmakten skall i det längsta kunna förhindra att en angripare får fast fot på svensk mark och kan utnyttja vårt land för sina syften. I varje del av landet skall kunna bjudas segt motstånd, om så erfordras även i form av det fria kriget.

Krigsmakten skall kunna avvärja en stort upplagd invasion över havet eller landgränsen samt i samband därmed insätta luftland-sättningsföretag och samtidigt upprätthålla ett segt försvar mot andra invasionsföretag. Bevakning och försvar mot mindre företag skall kunna organiseras inom landet i dess helhet.

Varje vapenför svensk, som icke är bunden av andra viktiga uppgifter inom totalförsvaret, bör sättas i stånd att militärt delta i kampen för landets självständighet.

Krigsmakten skall omedelbart kunna uppta försvar mot överrumplande anfall.

Krigsmakten skall kunna avvisa kränkningar av vårt territorium i fredstid samt under krig mellan främmande makter varunder Sverige är neutralt.

Krigsmakten skall samverka med totalförsvarets övriga grenar i i fredstid samt under krig mellan främmande makter varunder Sverige är neutralt.

Krigsmakten skall utformas så att dess effekt blir så långt möjligt oberoende av förändringar i det militärpolitiska läget.

Krigsmakten skall samverka med totalförsvarets övriga grenar i syfte att nå största möjliga försvarseffekt."

Under senaste året har vissa politiker riktat kritik mot formuleringar av typen "krigsmakten skall kunna avvärja en stort upplagd invasion över havet eller landgränsen", som kan ge sken av att precisera måttet på de resurser vi behöver. Att definiera "en stort upplagd invasion" är självfallet ingen lätt sak. Samtidigt bör ihågkommas att många av dem, som nu uppträder som kritiker, talade varmt för de aktuella målsättningarna när de var under beredning för några år sedan.

De här återgivna målsättningarna kan emellertid inte betraktas som preciserade direktiv för försvarsmyndigheternas planläggning. Sådana preciseringar i form av Kungl Maj:ts direktiv för det operativa krigsförberedelsearbetet förekommer men har inte kunnat ges öppet. De öppna målsättningarna är hållna i allmänna ordalag. De avser främst att utåt för omvärlden manifesteras det svenska folkets försvarsvilja och trovärdigheten i vald politisk handlingslinje. Sammantaget utgör de allmänna målsättningarna och de hemliga operativa direktiven grunden för försvarets uppbyggnad.

I dag inger Sveriges alliansfria politik, som hittills stötts av ett relativt starkt försvar ett förtroende och en respekt som åtnjuter

internationellt erkännande och underlättar vårt lands fredsbefrämjande agerande inom Förenta Nationernas ram. Sveriges hittills bestämda hållning i sin utrikes- och försvarspolitik har bidragit till den fredsbevarande stabiliteten i Norden, och därvid inte minst gett direkt stöttning åt Finlands status.

En minskning av försvarets effekt på det sätt, som skulle bli följden om 1965 års försvarsutrednings förslag tas av statsmakterna, skulle otvivelaktigt minska den omvittrade respekten för vårt försvar och bidra till att rubba balansen i Norden med ökad konfliktrisk som följd.

*

Sveriges alliansfria politik, som hittills stötts av ett relativt starkt försvar, har ingett ett förtroende och en respekt som åtnjuter internationellt erkännande och underlättat Sveriges fredsbefrämjande agerande inom Förenta Nationernas ram. Sveriges hittills bestämda hållning i utrikes- och försvarspolitik har bidragit till den fredsbevarande stabiliteten i Norden, och därvid inte minst gett direkt stöttning åt Finlands status.

Försvarsfilosofi för fred och neutralitet

Den tidigare citerade André Beaufre framhåller att det är en klar tendens i den internationella politiken att gränsen mellan krig och fred suddas ut. Som följd härav måste de olika delarna av säkerhetspolitiken — utrikes- och försvarspolitik, handelspolitik och u-landshjälp, politiken inom FN och i nedrustningsfrågan m m — vara nära samordnade. Strategin är inte bara till för krig utan även för fred: *Förberedelsen har blivit viktigare än själva aktionen, ty innehavet av överlägsna resurser är mer avgörande än sättet att använda dem.* Dessa åsikter får anses naturliga med hänsyn till de allmänna tendenserna i den militärpolitiska utvecklingen. I den värld vi lever kommer det alltid att finnas konflikthanledningar och konflikter. Men under terrorbalansen eftersträvar stormakterna att kunna hantera de konflikter, som alltid uppstår, utan att dessa leder till totalt krig. I varje läge vill man förhandla utifrån en styrkeposition samt ha möjligheter att välja de metoder och medel, som är bäst lämpade för de speciella förhållandena i den aktuella situationen. En sådan valfrihet kräver allsidigt sammansatta re-

surser av tillräcklig styrka. Det gäller i särskilt hög grad den militära styrkan, som behövs för att ge kraft åt andra förhandlingsåtgärder. Att stormakterna inte drar sig för att använda våld, när de finner detta vara förenligt med deras intressen, är väl känt.

De här tankegångarna understryker behovet av den långsiktiga planeringen i strategin, som skall ge oss resurser att i framtiden på bästa sätt möta de olika lägen, som kan uppstå. Inom överskådlig framtid är det troligt att den allmänna svenska försvarsmålsättningen — oavsett vad som kan komma att mynna ut av den s k målsättningsdebatten och de förslag till ny målsättning som nu diskuteras — kommer att stå sig tämligen oförändrad även om den verbalt sett görs ännu mer allmän.

Det innebär, att vi skall försvara hela landet och med utnyttjande av folkets samlade värnkraft övertyga varje potentiell angripare om att hans uppoffran för att betvinga landet når en sådan nivå att detta inte ter sig lönsamt. Sverige är inte den enda småstaten med en sådan målsättning. I juni 1966 antogs i Schweiz en försvarsdoktrin, som har stora likheter med den svenska. De mindre staternas försvar motiveras ofta genom att de verkar krigsavhållande. Efter vilka principer skall då försvaret vara anordnat för att uppfylla denna målsättning. Både Sverige och Schweiz har accepterat ett försvar utan kärnladdningar. Vi har således i vår försvarsdoktrin redan accepterat att vi är i svårt underläge vid konflikt mot ett stormaktsblock. Våra möjligheter att överleva ligger i att vi lyckas påverka den politiska miljön i vår närhet så att den rena duellsituationen mellan oss och stormaktsblocken blir i mesta möjliga osannolik. Vårt försvar är ett medel bland andra — utrikespolitiska, handelspolitiska m fl — för att åstadkomma denna miljö. Dess utformning bör ske med detta mål som riktmärke. Tidigare har konstaterats att ett relativt starkt försvar ger större politisk handlingsfrihet och därmed bättre möjligheter att påverka miljön till vår fördel. Den neutrala staten som lever på sina egna politiska initiativ bör alltså disponera en försvarsmakt som korresponderar med dess utrikespolitik och dess strategiska läge, dels kan svara mot de marginella resurser en huvudmotståndare i en storpolitisk balanssituation kan tänkas disponera över för att utnyttjas mot oss, dels kan koncentrera erforderliga stridskrafter till områden där vår neutralitet hotas. En tänkbar angripares hänsynstagande till vårt försvar — och därmed dettas krigsavhållande

verkan — är emellertid inte enbart knutet till de direkta eller indirekta förluster han måste kalkylera med i anslutning till ett anfall. Försvaret har, vilket tidigare belysts, också en positiv politisk effekt som bytesobjekt. Det behövs en militär styrka för att ge kraft åt olika förhandlingsåtgärder. I en situation där vi är utsatta för starkt hot måste motståndaren räkna med möjligheten att vi genom hans aggression tvingas lämna vår neutrala status och söka stöd hos hans huvudmotståndare. I en miljö liknande den vi nu upplever med relativ maktbalans mellan de stora blocken utgör därmed vårt försvar en maktfaktor, som, även om den inte genom sitt stridsvärde i förhållande till en stormakts resurser i och för sig kan avskräcka från anfall dock genom sitt marginella värde i balansen mellan rivaliserande maktblock, kan förhindra en aggression. Det är givet att denna avhållande verkan ökar med ökande styrka hos vårt försvar samt att man måste tänka sig en undre gräns vid vilken denna verkan snabbt avtar. Samtidigt står det klart, att om ett starkt försvar för den neutrala staten kan få krigsavhållande verkan genom det marginalvärde det representerar i balansen mellan två maktblock, kan ett svagt försvar få rakt motsatt effekt. Om försvarets omfattning och utformning är sådan att det inte förmår inge omvärlden förtroende för vår neutralitetspolitik och vår krigsmakt inte besitter ett tillräckligt strategiskt värde för att kunna påverka maktbalansen kan ett preventivangrepp bli tänkbart. *Som stabiliserande faktor i vår neutralitetspolitik spelar därför försvarets uppbyggnad och omfattning en stor roll.*

Tidigare har framhållit att den neutrala statens försvar får inte ha sådana brister i sin utformning att dess förmåga att försvara landet kan ställas i tvivelsmål. Utformningen måste självfallet variera med de operativa förutsättningarna. Graden av krigsavhållande verkan för en viss försvarssammansättning kommer att skifta beroende på vilken typ av aggression som motståndaren väljer eller tvingas tillämpa. Det är därvid nödvändigt att gardera sig mot optimalt troliga aggressionsfall varvid riskerna i samband med specialfall måste vara med i kalkylen.

Kravet att försvaret skall verka krigsavhållande måste i hög grad påverka bedömningen av dess sammansättning. Ett försvar som har till primär uppgift att endast fördröja, skydda och övervaka fyller inte måttet att verka krigsavhållande. Ett sådant måste kunna slå tillbaka, eller som det brukar uttryckas *ett anfall emot oss skall*

kosta mer än det smakar. Försvaret måste alltså innehålla komponenter, som kan hota en anfallande. Här kommer de operativa förutsättningarna, särskilt de militärgeografiska förhållandena in i bilden. Den potentiella förmånen för en insulär stat av Sveriges territoriella omfattning, jämfört med kontinentala staters av typen Schweiz eller Österrike, är härvid uppenbar. Ett försvar som kan koncentreras till det område som utsätts för aggression ställer angriparen i ovisshet om vår verkliga styrka och försvårar den matematiska kalkylen av anfallets omfattning och risker från ett relativt enkelt additionsproblem till ett komplicerat nystan av sannolikheter och risker. Marginalen för *oförutsett* vidgas och aggressionens totala omfattning ökar. Ju större området för denna osäkerhet är — geografiskt och matematiskt — desto större krigs-avhållande effekt får vårt försvar, förutsatt att det besitter rörlighet och kan koncentreras till tid och plats. Här framstår särskilt värdet av den djupverkan som kan åstadkommas i försvaret genom att vårt land är havsomflutet, förutsatt att vi utnyttjar detta vid uppbyggandet av vårt försvar.

En förutsättning för krigs-avhållande verkan i vår operativa miljö är tillgång till stridskrafter, som besitter slagkraft och rörlighet. Ett grupperings- och baseringssystem, som medför stor säkerhet mot utslagning, är en annan. Här framträder sammanhanget mellan rörlighet och skydd. Fullständig säkerhet mot utslagning kan med dagens teknik inte garanteras för något förband eller vapensystem. Balanseringen av skyddsfaktorerna mot slagkraften och rörligheten är avvägningsproblem för vilka standardregler saknas. I vårt balanserade försvar torde lokalt bundna eller helt stationära försvarsanläggningar med stor motståndskraft mot bekämpning ha ett värde vid positioner som är speciellt känsliga från försvarssynpunkt. Men med utspridda stationära resurser längs gräns eller kust torde vi inte kunna avvärja ett allvarligt menat anfallsföretag. För att avvärja ett sådant krävs resurser, som kan bringas till kraftsamling.

Från det senaste halvsekel finns exempel på hur territorier, vilkas försvar huvudsakligen varit grundat på statisk strategi med fasta eller starkt geografiskt bundna försvarssystem, lätt blivit offer vid aggression och krigshandlingar — Frankrike vid andra världskriget. Neutrala länder vars försvar byggts upp enligt motsvarande principer har i allmänhet inte kunnat avhålla från aggression och vid krigsutbrott har de inte längre kunnat hålla fast vid sin

politik — Belgien vid andra världskriget. Länder, det gäller även om små stater, som byggt upp ett aktivt försvar vars huvudsakliga stridskrafter kunnat bringas till koncentration, har haft bättre förutsättningar att värja sig mot aggression och att själva fritt bestämma över sina öden. Ett sådant exempel är Finland, vars stridskrafter genom aktivt uppträdande under såväl vinterkriget som det s k fortsättningskriget gjorde närmast otroliga insatser mot den materiellt överlägsne motståndaren. I ett speciellt område, Karelska näset, ingick ett förberett linjeförsvar, den s k Mannerheimlinjen, som var väl samtrimmat med fältförbandens aktivitet. Huvuddelen av de finska arméförbanden var rörliga för att kunna koncentreras till hotade områden. Dessa fältförbands rörlighet och aktiva inriktning möjliggjorde den taktiska offensiv som präglade de framgångsrika finska striderna.

Även konflikterna i Mellersta Östern 1948, 1956 och 1967 visar att ett litet land — Israel — kan uppnå en påtaglig försvarseffekt genom att disponera lätttrörliga slagkraftiga stridskrafter. Från Israel finns även exempel i långt förgången tid att den svage inte får bära för tung rustning — hade David burit en tung rustning hade troligen hans slunga förlorat sin förgörande effekt.

Det är framförallt transportteknikens utveckling som ställt ökade krav på rörlighet hos ett lands försvarskrafter oavsett om det gäller krig med kärnvapen och/eller konventionella stridsmedel.

*

Även om vårt land såväl ekonomiskt som i fråga om inre politisk struktur och inre social trygghet utvecklats och alltfört utvecklas i en riktning som är gynnsam för en neutral hållning så är inte detta tillräckligt. Vi måste även känna trygghet utåt. Om ett krig bryter ut i vår omvärld kan vi snabbt bli indragna i det, om vi inte sörjt för att vi har ett försvar som är tillräckligt krigs-avhållande. För att vi skall kunna uppfylla våra talrika folkrättsliga skyldigheter vis-à-vis försvaret av vårt territorium är det nödvändigt att vårt försvar är så uppbyggt att anfallsdugliga förband snabbt kan koncentreras till hotade områden. Varje hot mot vår fred och vår neutralitet måste kunna mötas med tillräcklig styrkekoncentration.

7. SAMMANFATTNING och SLUTÖRD

Den genomförda analysen ger anledning till att peka på några markanta drag i utvecklingen i vår närmaste omvärld samt till några reflektioner kring förhållandena i vårt eget land.

Som framkommit i kapitel 2 har händelseutvecklingen i Europa under det senaste halvsekle gett åtskilligt att fundera över. Även i stater där den allmänna utvecklingen hade nått längst har det förekommit många försumligheter genom att man på ledande håll inte förstod att fredens och krigets villkor undergått en genomgripande förändring efter industrialismens genombrott på 1800-talet. Trots att denna utveckling gjorde staternas försvarsmakter mera beroende av det civila samhället, dess tjänster och förnödenheter, fortsatte försvarsfilosofin och strategin på många håll att vara en nästan rent militär angelägenhet som endast i ringa mån intresserade ansvariga regeringspolitiker. Som exempel har anförts Tyskland där det under första världskriget gjordes svåra missgrepp genom att den militära makten satte sig över den civila. De militära och civila samhällsfunktionerna var inte samstämda under den högsta statsledningen.

Frankrikes regelbundna misslyckanden efter första världskriget har, bl a enligt den i detta arbete ofta citerade Beaufre, berott på att landet saknat de två vägledarna — filosofi och strategi. Katastrofen 1940 förklaras av Beaufre och inte minst av de Gaulle ha varit en följd av att landets system för krigföring var felaktigt uppbyggt. Frankrikes statiska linjeförsvarsystem var baserat enbart på taktiska förfaringssätt av föråldrad karaktär. Exempel från andra världskriget visar också att det var inte bara i Frankrike (och Belgien) som stationära försvarssystem lätt kunna överflygas. Den befästa tyska Atlantvallen, omöjlig att forcera i Goebbels propaganda, kunde inte hindra de allierade att få fast fot på kontinenten sommaren 1944. De rörliga stridskrafterna till lands, till sjöss och i luften kunde tack vare förmågan till koncentration slå hål i de stationära försvarslinjerna och rulla vidare genom offensiva framstötter på djupet.

Lärdomarna från det gångna halvsekle återspeglas i försvarstänkandet hos de båda maktblocken och hos länderna i vår närhet.

Inom supermakterna görs fortfarande en kraftig satsning på kärnvapensektorn. Samtidigt har emellertid betonats att möjligheterna

till krig utan kärnladdningar har ökat och därmed även kraven på starka konventionella stridskrafter. Uppfattningarna i denna fråga syns sålunda ha närmat sig varandra.

Den pågående utvecklingen av de väpnade styrkorna i länderna runt omkring oss, går, vilket även framkommit i denna analys, mot ökad rörlighet.

Det är framför allt transportteknikens utveckling, som ställt ökade krav på rörlighet hos ett lands försvarskrafter. Konflikterna i Främre Orienten 1948, 1956 och 1967, liksom Finlands kamp under andra världskriget, visar, att även små stater kan uppnå påtaglig försvarseffekt genom att disponera försvarsresurser med aktiv inriktning som kan bringas till koncentration.

Ansvariga politiker i vårt land har ofta betonat nödvändigheten av "en fast politik och ett starkt försvar". Studieverksamheten hos oss, liksom i staterna runt omkring oss, har kommit fram till att framtidens försvar åstadkoms bäst genom ett allsidigt sammansatt och väl balanserat djupförsvar. Det kan med fog hävdas att det är på förtroendet och respekten för detta djupförsvar som vi i Sverige byggt vår självständiga utrikes- och säkerhetspolitik med alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig. Men trots detta har, under det senaste decenniets diskussion om försvarets framtida utformning — således inte enbart i anslutning till 1965 års försvarsutredning —, vissa politiker och officerare uttalat att vi måste satsa mer på försvaret av själva territoriet och på linjeförsvar med främst fördröjande verkan. Samma företrädare för "ett fördröjande försvar" har samtidigt eller på annan plats i diskussionen erkänt, ibland tom hävdad, att rörliga stridskrafter får ökad betydelse och att detta syns gälla åtminstone i ett "begränsat krig". Vad gäller distinktionen "försvaret av själva territoriet" så syns denna allt för ensidigt ha knutits till de stridskrafter som är grupperade på och strider på landterritoriet. *Alla våra stridskrafter — till lands, till sjöss och i luften — liksom totalförsvaret i sin helhet deltar självfallet i försvaret av själva territoriet.*

Vi har otvivelaktigt behov av den långsiktiga planering i strategin, som skall ge oss resurser att i framtiden på bästa sätt möta de olika lägen som kan uppstå. Den tekniska utvecklingen har gått och kommer att gå mycket snabbt framåt. Detta gäller särskilt kommunikationstekniken som fått en alltmer dominerande plats i vårt dynamiska samhälle. Utan denna rörlighet hos de olika funktionerna

i samhället eller i dess företag skulle det inte gå att upprätthålla den produktivitet vi har idag. Försvaret är en väsentlig garanti för vår fred och neutralitet och genom sin blotta existens bör det avskräcka eventuellt hågade angripare mot oss. Det kan dock inte under fredstid utsättas för samma realistiska prov ifråga om effektivitet m m som de andra funktionerna i samhället. Härigenom föreligger risk att man beträffande försvaret frestas söka tillämpa en statisk strategi med ökat utnyttjande av geografiskt bundna förband på bekostnad av strategiskt och taktiskt rörliga stridskrafter. Det är uppenbart att ett sådant försvar lätt får en tung organisation, som är svår att reformera, i synnerhet som dess komponenters existens och omfattning ibland kan bli mer betingade av kommunalpolitiska intressen att behålla en hög numerär av skattekronor eller andra inkomster från försvaret, än av samhällsekonomiska och allmänt försvarspolitiska effektivitetskrav.

Den ovannämnda diskussionen berör

- avvägningen mellan rörliga försvarskomponenter och lokalt bundna eller helt stationära system med begränsad geografisk effekt,
- avvägningen mellan rörlighet och skydd,
- frågan om ett rationellt utnyttjande för försvaret av vår stora tekniska och industriella potential men samtidigt också av vår fåtaliga befolkning.
- våra möjligheter att under fred och neutralitet snabbt kunna ingripa om del (-ar) av vårt territorium utsätts för våldsgrepp eller kränkningar och att sådant ingripande kan ske genom gradvis insats för att undvika provokation, d v s undvika höjning av konfliktnivån, samt slutligen och framför allt
- våra möjligheter till koncentrerat motstånd genom aktiv vapeninsats — och av lärdom från historien även psykologiskt — mot den angripare som går till angrepp mot vårt land och folk.

Att i vårt vidsträckta och havsomflutna land med dess fåtaliga befolkning växla anfallsdugliga förband i lokalt bundna eller helt stationära vapensystem med geografiskt begränsad effekt torde inte heller inom minskade penningramar vara en god ekonomi. Det skulle minska den omvittnade respekten för vårt försvar.

Att försvarsfilosofin i länderna runt omkring oss — som följd av erfarenheterna från andra världskriget och senare konflikter samt genom studier av ett framtida krigs karaktär — går i motsatt

Bild 22. Vårt havsomflutna avlånga land.

riktning, d v s mot försvarskomponenter med ökad rörlighet, är ett faktum.

Sovjetunionens kraftiga satsning på mobila styrkor avser kanske främst att stärka förmågan till ingripande i lokala konflikter världen över. Men samtidigt ökar därigenom dess möjligheter till snabba ingripanden också inom Östersjöområdet om man där anser sin säkerhet hotad. Där förstärks också styrkan av Polen och Östtyskland vars stridskrafter numera har samma slagkraft och rörlighet som de sovjetiska förbanden med vilka de ledningsmässigt är integrerade.

Utvecklingen mot ökad rörlighet är markant även hos övriga grannstater t ex i Västtyskland samt i Danmark och Norge där bl a den planmässiga utbyggnaden av respektive länders flottor visar hur man ser på säkerhetsproblemen i anslutning till de nordiska farvattnen.

I Sverige behöver vi ett försvar

— som svarar mot vår utrikes- och säkerhetspolitiska linje, och
— som passar vår operativa miljö; vårt havsomflutna avlånga land.

För att nå säkrare underlag för beslut i försvarsfrågan behöver vi mera studier och diskussion om försvarsfilosofi och säkerhetspolitik och mera prospektiva studier om försvarets utveckling. Härvid erfordras att dynamiken — rörligheten — i vår tids samhällsutveckling inte minst på kommunikationsteknikens område blir föremål för noggrannare analys avseende dess inverkan på försvarets uppbyggnad. På samma sätt som komponenterna i det civila samhället genom dynamiken i utvecklingen måste kunna omställas och omgrupperas för att ge godtagbar effekt, så måste även försvaret ges sådan utformning att dess komponenter kan bringas till koncentration och effektiv insats i största antal möjliga situationer nu och i framtiden.

(Årsberättelsen avslutad i december 1967. Mindre justeringar i samband med korrektur.)

INNEHÅLL

1. Inledning
2. Behov av filosofi och strategi
 - Historiskt
 - Vår tid
3. Warszawapaktsstaterna i Nordeuropa och vid Östersjön
 - 3.1 Sovjetunionen
 - Strategiska doktriner
 - Sovjet vis-à-vis Skandinaviska halvön — Östersjöområdet
 - 3.2 Polen och Östtyskland
4. NATO-staterna vid Östersjön och Västerhavet
 - 4.1 Inverkan av Förenta staternas strategiska doktriner
 - 4.2 Problem i Europa
 - NATO vis-à-vis Skandinaviska halvön — Östersjöområdet
 - 4.3 Västtyskland
 - Försvarsfilosofi
 - Förbundsvärnet-krigsmakten
 - 4.4 Danmark
 - Säkerhetspolitiska problem
 - Försvarsfilosofi
 - Försvaret-krigsmakten
 - 4.5 Norge
 - Säkerhetspolitiska problem
 - Försvarsfilosofi
 - Försvaret-krigsmakten
5. Det neutrala Finland
 - Säkerhetspolitiska problem
 - Försvarsfilosofi
 - Försvarsmakten-krigsmakten
6. Det neutrala Sverige
 - Förutsättningar för fred och neutralitet
 - En fast politik och ett starkt försvar
 - Försvarsfilosofi för fred och neutralitet
7. Sammanfattning och slutord

BIBLIOGRAFI

Källmaterialet — böcker, broschyrer, tidskriftsartiklar m m — har sammanförts dels i en grupp allmänt och dels i grupper som ansluter till de kapitel i vilka de huvudsakligen utnyttjats.

Allmänt

André Beaufre

Introduction à la Stratégie (1963), Paris,
Librairie Armand Colin

l'OTAN et l'Europe (1966), Paris,
Calmann — Lévy

A. Buchan

War in Modern Society London 1966

Åke T Nerman

Motsättningar och konflikter i världen, sedda i svenskt säkerhets-
politiskt perspektiv

Försvarsutredningen 1965, stencil

Backlund-Birnbaum-Edeen-Goldman
Strategi i väst och öst, SUO 1966: 18

Danckwardt-Hellman

Svensk säkerhetspolitik, SOU 1966: 56

Torgil Wulff

Några säkerhetspolitiska synpunkter på maktbalansen inom Öster-
sjöområdet

Krigsvetenskapsakademiens handlingar och tidskrift nr 7/1965

The Military Balance 1967—1968

The Institute for Strategic Studies, London, nov 1967

Orienteringar från Försvarsstabens press- och upplysningsavd under
1966—1967

Artiklar (utöver ovan förtecknade) under 1965—1967 i bl a följande
facktidskrifter:

Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift

Tidskrift i Sjöväsendet

Vårt Försvar

Försvar i Nutid

Strategisk Bulletin

Soldat und Technik

Marine Rundschau

La Revue Maritime

Revue de Défense Nationale

Survival

Norsk Militært Tidsskrift

Dansk Tidsskrift i Søvaesen

Kapitel 2

Raymond Aron

Paix et Guerre entre les Nations (1962),
Paris, Calmann-Lévy

Foreign Policy in a Polycentric World
Survey nr 58/1966

Charles de Gaulle

Bl a Mémoires de Guerre I—III (1954, 1956, 1959),
Paris Librairie Plén

Horowitz

Från Jalta till Vietnam

Prisma 1965

Alva Myrdal

Nedrustning — realitet eller utopi

Försvar i nutid nr 4/1965

John Strachey

Att förebygga krig

Cavefors, Prisma 1964

Bengt Åhslund — Kurt Samuelsson

Frankrikes kärnvapen: fakta, filosofi, finansiering
Strategisk Bulletin nr 5/1966

Kapitel 3

Sokolovskij m fl

Sovjetisk militär strategi

(Utdrag) 1964

A B Andrejev
Vart går BALTAPP?
Morskoj Sbornik nr 2/1966

V Pochlebkín
Östersjön ett fredens hav
Sovjetisk strategibroschyr, 1966

Alf Edeen
Den strategiska debatten i Sovjetunionen
Strategisk Bulletin nr 2/1965

Thomas W. Wolfe
The Warsaw Pact in evolution
Survival nr 7/1966

Sovjetunionens säkerhetspolitiska problematik
Säkerhetspolitiska studier nr 1/1963
Utrikespolitiska Institutet, stencil

Kapitel 4

McNamaras' Defence statement, 23/2 1966
Survival nr 5/1966

Katarina Brodin
Bonn och säkerheten i Europa
Strategisk Bulletin nr 1/1967

Nils Örvik — Nils J. Haagerup
Danmark, Norge och NATO
Strategisk Bulletin nr 2—3, 1966

Nordisk balanse — en studie i nordisk sikkerhetspolitikk.
Internasjonal Politikk nr 2—3, 1964

Erik Kragh
Baggrunden for Danmarks sikkerheds- og forsvarspolitik
Nyt nordisk forlag, Köpenhamn, 1965

Forsvarssjefens forslag til forsvarsprogram for perioden 1964—1968
St. meld. nr 15/1963 Forsvarsdepartementet, Oslo

Kapitel 5

Finlands författningssamling nr 690—691 1947
Lag om godkännande av fredsfördraget i Paris 1947

G A Gripenberg
”Neutralitetstanken i Finlands politik” i Finland idag
(Innehåller bl a texten till vänskaps- och biståndsfördraget av 1948)
Stockholm 1960

Försvarsministeriet, Helsingfors 1967
Vägmärken för vårt försvar

Artikel i TAM (Terre, Air, Mer) 25/6 1966
Les Forces Armées Finlandaises

J. Järventaus
Försvarsberedskap och -förmåga trygghetspolitikens garanti
Helsingin Sanomat 10/7 1966

Kapitel 6

Karl Fritjofson
Sveriges säkerhetspolitik
Försvar i nutid nr 1/1965

Paroller och verklighet
Tiden nr 3/1967

Nils Sköld
Några tankar om vårt framtida försvar
Tiden nr 4/1967

Christer Kierkegaard
Försvarsgåtor eller försvarsdebatt
Tiden nr 5/1967

Ledare i Tiden nr 7/1967
Neutralitetspolitikens ramar

Bo Siegbahn
Neutralitetspolitik i fara?
Understreckare i Sv D 5/8 1967

Torgil Wulff
Sveriges säkerhetspolitiska situation
Strategisk Bulletin nr 4/1965

Notiser från när och fjärran

Argentina

Minsvepare

Argentina skall övertaga de brittiska minsveparna SANTON, KICKLETON, BEVINGTON och TARLTON. Fartygen kommer att moderniseras vid varv i Storbritannien innan de överförs till Argentina. Minsveparna har ca 360 tons deplacement.

(Marineblad, december 1967)

Australien

Minsvepare

De från Storbritannien övertagna minsveparna POPHAM och WINTRINGHAM har fått de nya namnen OTTER och SEAL.

(Marine News, december 1967)

Finland

Korvetter

De två nya finska korvetterna får namnen TURUNMAA och TYKKIVENE. TURUNMAA sjösattes den 1 juli 1967 i Helsingfors, och TYKKIVENE är under byggnad. Dimensionerna är 74,1×7,8×2,4 meter och deplacementet 720 ton. Två dieselmotorer på vardera 2000 hästkrafter och en Olympus gasturbin driver fartygen. Farten kommer att ligga omkring 30 knop, och bestyckningen utgörs av en 12 cm kanon och två 40 mm luftvärnskanoner samt ubåtsjaktvapen.

(Military Review, november 1967, och Rivista Marittima, december 1967)

Frankrike

Atomubåt

FORMIDABLE blir namnet på den tredje franska atomubåten.

(Marine News, december 1967)

Ubåt

Ubåten MINERVE av DAPHNE-klass försvann under övningar utanför Toulon den 27 januari. MINERVES besättning uppgick till 52 man.

Depåfartyg

Ubåtsdepåfartyget L'HERMINIER levererades i Toulon den 14 oktober.

(Marine News, december 1967)

Indien

Minsvepare

Den indiska minsveparen BHAKTAL sjösattes i april 1967. Fartyget har ett deplacement på 120 ton och är 32,3 meter långt. Maskineriet består av dieselmotorer och farten är 14 knop. Besättningsstyrkan uppgår till 15 man. BHAKTAL är bestyckad med en 20 mm kanon.

(Marine News, december 1967)

Israel

Ubåt

Ubåten DAKAR (f d brittiska TOTEM) försvann i Medelhavet under förflyttning från England till Israel den 25 januari. DAKAR hade 69 man ombord. Ubåten var byggd 1943 och hade 1200 tons deplacement.

(Nyhetsbyråer och dagspress, januari 1967)

Japan

Nybyggnader

Den japanska regeringen har godkänt ett nytt femårigt nybyggnadsprogram för flottan. En robotjagare på ca 3500 ton, bestyckad med amerikanska Tartarrobotar, kommer att byggas inom ramen för programmet. Likaså kommer två helikopterfartyg på 4500—5500 ton att konstrueras. Dessa fartyg utrustas med högmodern elektronisk materiel och kommer att kunna användas som stabs- och ledningsfartyg. Tio 1500 tons fregatter, tio patrullbåtar och fem ubåtar ingår även i femårsplanen.

(Military Review, november 1967)

Polen

Robotjagare

Polen kommer enligt informationer från finska marina kretsar att förses med tre robotbestyckade jagare från Sovjetunionen som ersättning för de äldre SKORYJ-jagarna. Det lär röra sig om fartyg av BEESLEDNY-klass (2850 ton), som är byggda åren 1955—61. Längden är 128,5 meter, och efter ombyggnad till robotbestyckning skulle fartygen vara utrustade med förutom robotar två 13 cm kanoner, fyra 57 mm kanoner samt torpeder. Farten är 36 knop.

(Leinen Los, december 1967)

Portugal

Ubåt

Den i Nantes av Dubigeon-Normandie byggda ubåten ALBACORA levererades den 1 oktober 1967.

(Marine News, december 1967)

Storbritannien

Atomubåtar

RESOLUTION påbörjade nyligen sina provturer. Fartyget beräknas tagas i tjänst i juli i år.

I november tillkännagavs att en atomubåt av förbättrad VALIANT-typ har beställts från Vickers Ltd i Barrow-in-Furness.

(Marine News, december 1967, och
Soldat und Technik, november 1967)

Jagare

Jagaren ANTRIM sjösattes den 19 oktober. NORFOLK sjösattes en månad senare. BRISTOL, som blir den första robotjagaren av typ 82, kölsträcktes vid Swan Hunter & Tyne Shipbuilders Ltd den 15 november.

(Marine News, december 1967)

Fregatter

Namnen ACHILLES och DIOMEDE har valts för de två fregatter, som f n byggs vid Yarrow & Co Ltd.

(Marine News, december 1967)

Sverige

Ubåt

Den tredje ubåten i SJOORMEN-serien, SJÖBJÖRNEN, sjösattes vid Karlskronavarvet AB den 9 januari i år. Dopförrättare var chefen för marinförvaltningen, konteramiral Sigurd Lagerman.

(MS/Press, januari 1968)

Sydafrika

Ubåtar

Sydafrikanska republiken har beställt tre ubåtar av DAPHNE-klass från franska varv. DAPHNE-ubåtarna har ett displacement på 1040 ton, gör 16 knops fart och är bestyckade med tolv torpedtuber.

(Military Review, november 1967)

Turkiet

Jagare

Den f d amerikanska jagaren C K BRONSON (DD 668) övertogs den 12 maj förra året av den turkiska flottan och fick namnet ISTANBUL. Systerfartyget VAN VALKENBURGH (DD 656) fick en månad senare namnet IZMIR. Fartygen tillhör Fletcherklassen på 2950 ton.

(Marineblad, december 1967)

USA

Hangarfartyg

USA:s nyaste hangarfartyg, JOHN F KENNEDY, kommer att tagas i tjänst före utgången av 1968. Fartyget deplaceras 65000 ton och får 4200 mans besättning. Maskinstyrkan är 280000 hästkrafter och farten 33—35 knop. Luftvärnsskyddet består av Tartarrobotar. Antalet flygplan är 100, däribland jaktplan av typ Phantom-II och attackplan. Dessutom medföres ett antal helikoptrar ombord. JOHN F KENNEDY utgör en förbättrad version av KITTY HAWK från 1960.

(Leinen Los, december 1967)

Atomubåt

Atomubåten WILL ROGERS, som togs i tjänst i mars 1967, har framgångsrikt avfyrat sin första Polarisrobot, och därmed har alla 41 Polarisubåtarna demonstrerat sin kapacitet. Skottet avfyrades på samma plats som GEORGE WASHINGTON sköt den första Polaris A 1-roboten i juli 1960.

(Military Review, november 1967)

Poseidonrobotar

Den första Poseidonroboten har avfyrats från undervattensläge. 1970 skall 30 av de 41 Polarisubåtarna ha fått Poseidon. Den fullständiga ombyggnaden och utrustningen av atomubåtarna kommer att kosta ca 16 miljarder kronor.

(Soldat und Technik, november 1967)

Ubåtar

FINBACK (SSBN 670) och FLYING FISH (SSBN 673) påbörjades i juni 1967.

(Marine News, december 1967)

Eskortjagare

Avondale Shipyards Inc i New Orleans har fått kontrakt på byggandet av 27 eskortjagare av DE-1078-typ. Varvet har även kontrakt på ett antal fartyg för US Coast Guard.

(USNI Proceedings, november 1967)

Depåfartyg

Ubåtsdepåfartyget LAWRENCE YORK SPEAR (AS 36) sjösattes den 7 september vid General Dynamics.

(Marine News, december 1967)

Depåfartyg

Depåfartyget SAMUEL GOMPERS (AD 37) togs i tjänst den 1 juli 1967 vid

örlogsvarvet Puget Sound i Bremerton. Kölsträckningen ägde rum den 9 juli 1964 och sjösättningen den 14 maj 1966. Deplacementet är 20500 ton, längden 196,3 meter och bredden 25,9 meter. Ångturbiner ger fartyget 20 knops fart, och kostnaden har uppgått till 37 miljoner dollar.

(Marineblad, december 1967)

Bärplanbåt

En kanonbåt på bärplan, FLAGSTAFF (PGH-1), sjösattes i november. Fartyget är byggt av aluminium, deplaceras 60 ton och är 22 meter långt.

(Military Review, november 1967)

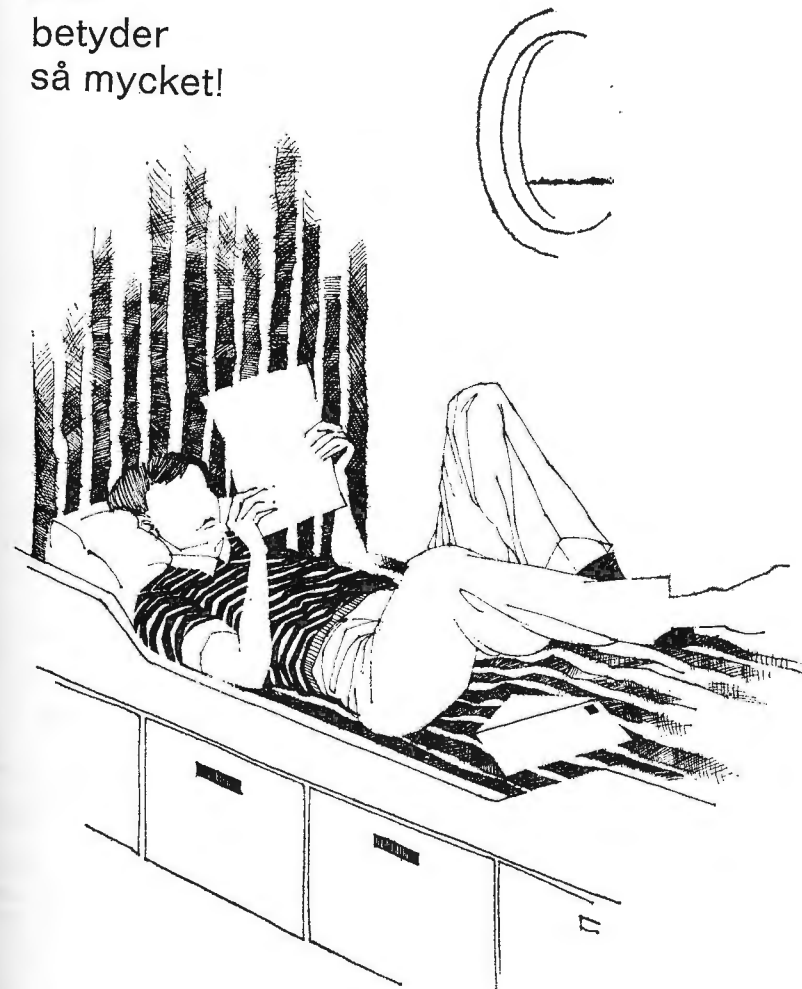
Västtyskland

Robotjagare

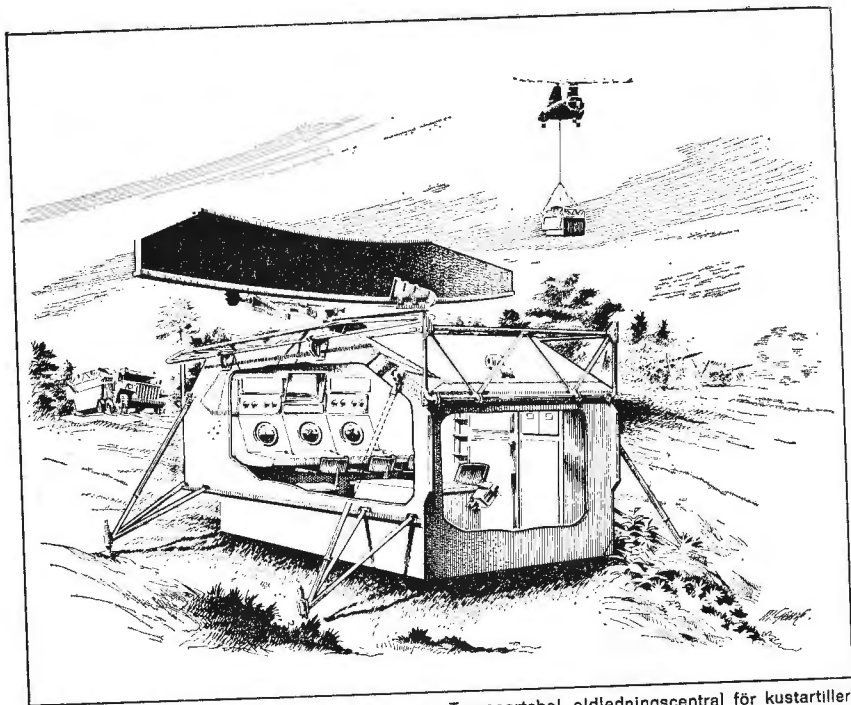
Bath Iron Works i Bath, Maine, har tidigare byggt 27 jagare för USA-flottan och andra länder. Nu bygger varvet de västtyska robotjagarna av C F ADAMS-klass för en sammanlagd kostnad av 600 miljoner D-mark. Alla fartygen skall vara levererade i början av 1970 och skall då ingå i 1. jagarflottiljen, som är baserad i Kiel.

(Marine-Tidende, januari 1968)

Ett
brev
betyder
så mycket!

För sjöfolk betyder kontakten med släkt och vänner i hemlandet oändligt mycket. Regelbundna brevkontakter minskar de ofta långa avstånden. Men ibland kan t ex enkla detaljer, som hur man skall adressera en försändelse, försvåra brevskrivandet. I broschyren "Postkontakten" finner Ni alla råd och anvisningar Ni behöver för att upprätthålla brevkontakten med sjöfolk. "Postkontakten" kostar ingenting. Ni kan rekvirera den från Poststyrelsens PR-avdelning, Fack, Stockholm 1, eller från Ert rederi eller tackförbund.

Transportabel eldledningscentral för kustartilleri

Militärelektronik - systemkunnande

Philips Teleindustri AB producerar:

- Radarstationer
- Eldledningssystem
- Kommunikationsmateriel
- Radionavigeringsutrustningar för armé-, marin- och flygbruk såväl i Sverige som utlandet.

Några aktuella leveranser:

- Hoppfrekvensradar för spaning och följning av luft- och sjömål
- Vapenkontrollsystem för torpedbåtar typ SPICA, ubåtar typ SJÖORMEN,

- fregatter typ VISBY samt för fasta och rörliga kustartilleribatterier
- Navigeringsutrustningar för DRAKEN och SK60

Bakom Philips Teleindustri AB finns den internationella Philips-koncernens samlade resurser för forskning och avancerat utvecklingsarbete.

**DRIFTSÄKERHET
AVANCERAD TEKNIK
SYSTEMKUNNANDE**

Vi sänder Er gärna specialbroschyr om hoppfrekvensradar, skriv eller ring till

PHILIPS TELEINDUSTRI AB
FACK, STOCKHOLM 12. TEL. 08/54 15 20

PHILIPS
Militärelektronik

